

**Klooster Sint Agatha
&
Erfgoedcentrum Nederlands
Kloosterleven**

Beleidsplan 2023-2027

1. INHOUD

Inleiding	p. 3
1. Terugblik	p. 4
2. Doelstelling en doelgroepen	p. 6
2.1 Geschiedenis van het kloosterleven	
2.2 Leefsfeer van het kloosterleven	
2.3 Voor betrokkenen	
2.4 Voor derden	
3. Onroerend erfgoed	p. 10
3.1 Herbestemming west-, oost- en zuidvleugel	
3.2 Noordvleugel	
3.3 Kloostertuin	
3.4 Kloostermuren	
3.5 Verduurzaming	
3.6 Lange termijn exploitatie onroerende goederen	
4. Roerend erfgoed	p. 15
4.1 Collectiebeheersysteem	
4.2 Archieven	
4.3 Beeld- en geluidsmateriaal	
4.4 Bibliotheek	
4.5 Voorwerpencollectie	
5. Publieksdiensten	p. 24
5.1 Openstelling kloostertuin	
5.2 Fysieke studiezaal	
5.3 Digitale studiezaal	
5.4 Tentoonstellingen	
5.5 Openstelling poortgebouw	
5.6 Openstelling kloosterkerk	
5.7 Rondleidingen	
5.8 Evenementen	
6. Organisatie	p. 30
6.1 Samenstelling van de staf	
6.2 Vrijwilligers	
6.3 Bestuursleden en toezichthouders	
6.4 Samenwerking	
6.5 Administratie en archief	
6.6 Automatisering	

7.	Communicatie	p. 35
7.1	Interne communicatie	
7.2	Websites	
7.3	Nieuwsbrieven	
7.4	Overige communicatiemiddelen	
8.	Financiën	p. 37
8.1	Financiering Stichting Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven	
8.2	Financiering Stichting Sint Aegten	
8.3	Opbrengsten publieksactiviteiten	
8.4	Vriendenkring/donateurs	
8.5	Subsidies	

Bijlagen:

-	Participerende orden, congregaties en samenwerkingsverbanden	p. 40
-	Toezichthouders, bestuursleden en medewerkers	p. 43
-	Activiteitenoverzicht	p. 45
-	Bestuurlijke samenvatting	p. 47

INLEIDING

In Klooster Sint Agatha werken twee stichtingen samen: de Stichting Sint Aegten en de Stichting Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven. Stichting Sint Aegten werd in 1998 opgericht door de Kruisheren, voor het beheer van hun klooster in Sint Agatha en het roerend cultuurbezit van de orde. De geschiedenis van Stichting Erfgoedcentrum gaat terug tot 2002, toen ca. 80 andere orden en congregaties besloten om gezamenlijk hun archieven, boeken en voorwerpen te gaan beheren. Door de inbreng van beide stichtingen kunnen bezoekers van Klooster Sint Agatha op een veelzijdige manier kennismaken met (de geschiedenis van) het kloosterleven: aan de hand van kloostergebouwen en tuinen, archieven, bibliotheek en cultuurhistorische voorwerpen.

In hun samenwerkingsovereenkomst van 2005 spraken de stichtingsbesturen af om iedere vijf jaar een beleidsplan op te stellen. Het voorliggende plan is bestemd voor de periode 2023-2027. Het begint met een korte terugblik op de belangrijkste ontwikkelingen in de afgelopen jaren. Dan volgen de plannen voor de komende jaren t.a.v. doelstelling en doelgroepen, erfgoedbeheer, de publieksfuncties en de middelen waarmee gewerkt wordt (organisatie, communicatie, financiën).

Het beleidsplan dient mede als een vorm van communicatie tussen allen die bij klooster en Erfgoedcentrum betrokken zijn: participanten, besturen, medewerkers, vrijwilligers en bewoners. Om die reden worden niet alleen nieuwe plannen besproken, maar ook de continue lijn. Zo geeft het document aan alle betrokkenen eens in de vijf jaar informatie over het geheel aan intenties, werkzaamheden en plannen. Wie met name op zoek is naar de concrete activiteiten in de komende jaren, vindt daarvan een samenvatting op pagina 45. Op pagina 47 staat een samenvatting van de bestuurlijke beleidsvoornemens voor de periode 2023-2027.

Verder vindt u in de bijlagen de namen van de deelnemende orden en congregaties, de toezichthouders, bestuursleden en staf van het Erfgoedcentrum.

Bestuur Stichting Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven

Bestuur Stichting Sint Aegten

Juli 2023

1. EEN TERUGBLIK

De belangrijkste ontwikkelingen in de beleidsperiode 2018-2022:

Beheer van gebouwen en tuin

- Kloostertuin. In 2018 werd een crowdfundingactie gehouden en € 30.000 bijeengebracht voor het herstel van de kloostertuin. In de afgelopen beleidsperiode is een groep van 20 tuinvrijwilligers gevormd en zijn achtereenvolgens alle delen van de kloostertuin onderhoudsvriendelijk heringericht.
- Zuid- en oostvleugel. In 2019-2020 werden de zuid- en oostvleugel van het klooster gerenoveerd en omgebouwd naar twaalf zelfstandige wooneenheden. Het project werd mede gefinancierd door de provincie Noord-Brabant en de commissie KOS van de Konferentie Nederlandse Religieuzen (KNR). Drie van deze appartementen worden momenteel bewoond door Kruisheren; negen appartementen worden gebruikt door nieuwe bewoners, die allen bijdragen aan de activiteiten in Klooster Sint Agatha.
- Kloostermuren. Eind 2021 besloot de provincie Noord-Brabant om 70% te willen financieren van de kosten (€ 570.000) voor restauratie van de kloostermuren, mits ook de overige 30% bijeen zou worden gebracht. In 2022 is daarvoor een crowdfundingactie gestart en zijn fondsen aangeschreven. Inmiddels is het restauratieproject gestart.

Beheer erfgoedcollecties

- Participanten Erfgoedcentrum. In 2018 had het Erfgoedcentrum 118 participanten, eind 2022 zijn er 126 participanten.
- Collecties. In de afgelopen beleidsperiode zijn 13 nieuwe archieven binnengekomen en zijn veel collecties aangevuld. Momenteel hebben 114 participanten het grootste deel van hun erfgoed overgebracht naar Sint Agatha.
- Collectiebeheersysteem. In het najaar van 2021 kreeg het Erfgoedcentrum een glasvezelverbinding. In de maanden daarna is alle computerapparatuur vernieuwd, waarbij programmatuur en bestandsopslag zijn overgezet naar cloudoplossingen.
- Studiezaal. Het aantal onderzoeksvragen dat binnenkomt voor de studiezaal is met 500 tot 600 per jaar constant gebleven. Het aantal studiezaalbezoekers ligt rond de 300 per jaar, maar was in coronatijd lager.

Publieksactiviteiten

- Tentoonstelling. In 2019 werd de tentoonstelling *Kloosters op een keerpunt* geopend, over de veranderingen in het kloosterleven sinds de jaren 1960, die t/m oktober 2020 te bezichtigen was.
- Tentoonstelling. In 2021 werd het 650-jarig bestaan van Klooster Sint Agatha gevierd, gelijktijdig met het Jaar van het Brabantse Kloosterleven. In februari 2021 werden beide evenementen geopend met de terugplaatsing van het Mauritsraam in de kloosterkerk, in digitale aanwezigheid van koning Willem-Alexander. Vanaf juni 2021 tot oktober 2022 kon de jubileumtentoonstelling *650 jaar Klooster Sint Agatha* worden bezocht, ingericht met voorwerpen en foto's van de Kruisheren in Sint Agatha. Daarna werd de tentoonstelling over de bibliotheek van Klooster Sint Agatha ingericht, die op dit moment te bezichtigen is.

- Het aantal bezoekers van tentoonstelling en bezoekerscentrum lag (afgezien van coronatijd) rond de 5.000 per jaar. De dagelijks toegankelijke kloostertuin trekt jaarlijks ca. 15.000 bezoekers.

Algemeen

- Medewerkers. In Klooster Sint Agatha werken bijna 70 vrijwilligers en elf vaste medewerkers (7 fte). In 2021 verloren we door een triest verkeersongeval collega en hoofdarchivaris Ad van Huijgevoort. Zijn overlijden en het vertrek/de pensionering van enkele andere medewerkers heeft geleid tot de komst van vijf nieuwe collega's. Een herschikking van de taken heeft gezorgd voor een betere werkverdeling.
- Grote impact hadden in 2020 en 2021 alle maatregelen in verband met het coronavirus. Studiezaal, bezoekerscentrum en tentoonstelling waren lange tijd gesloten en de meeste vrijwilligers konden niet in Sint Agatha komen werken. De publieke vieringen van de Kruisheren werden besloten vieringen, hetgeen na coronatijd niet meer teruggedraaid is. Het Erfgoedcentrum verloor door het virus enkele medewerkers 'van het eerste uur', waaronder oud-voorzitter pater Cor Rademaker ss.cc.

Al met al zijn in de afgelopen jaren flinke stappen gezet, dankzij veel partijen: orden en congregaties, stichtingsbesturen, medewerkers en vrijwilligers, de provincie Noord-Brabant, donateurs en fondsen, en verwante erfgoedinstellingen. Terugkijkend naar het beleidsplan voor 2018-2022 kan geconcludeerd worden dat bijna alle voorgenomen activiteiten gerealiseerd zijn. Enkele voorgenomen werkzaamheden zijn nog niet klaar, zoals het herplaatsen van de fotocollecties in de archieven en het vernieuwen van de websites. Een verbreding van het collectieprofiel naar nieuwe kloosterprojecten is niet gerealiseerd, omdat het Erfgoedcentrum genoeg heeft aan zijn hoofdtaak: het beheren, toegankelijk maken en beschikbaar stellen van de collecties van de participanten. De restauratie van de kloostermuren werd in 2018 niet voorzien, maar is in de afgelopen jaren wel volledig voorbereid.

In de afgelopen periode veranderde het functioneren van Klooster Sint Agatha als geheel. Toen het Erfgoedcentrum in 2006 zijn deuren opende, gaven de Kruisheren vorm aan de 'kloosterlijke setting' waarbinnen het Erfgoedcentrum wilde functioneren. Zo werd het ervaren door onszelf en door de buitenwereld. Lange tijd waren in het klooster twee organisaties actief, die elk ongeveer de helft van de ruimte gebruikten: de Kruisheren en het Erfgoedcentrum. In de afgelopen jaren is de inbreng van de Kruisheren echter kleiner geworden. De woonruimtes in het klooster zijn omgebouwd tot appartementen en de Kruisheren maken geen gebruik meer van de kloosterkerk.

In de toekomst zullen de stichtingen ook een antwoord moeten geven op de vraag hoe de door hen gewenste kloosterlijke setting vorm krijgt. Dit bepaalt mede de inhoud van het voorliggende beleidsplan. Terwijl in het vorige beleidsplan het Erfgoedcentrum centraal stond, richt dit plan zich op Klooster Sint Agatha als geheel, zonder dat dit ten koste gaat van de aandacht voor het erfgoedbeheer. In grote lijnen worden in de volgende beleidsperiode de bestaande activiteiten in Klooster Sint Agatha voortgezet, waarbij steeds de primaire doelstelling voor ogen wordt gehouden: erfgoedbeheer en informatie bieden over (de geschiedenis van) het kloosterleven, binnen een kloosterlijke context.

2. DOELSTELLING EN DOELGROEPEN

De stichtingen Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven en Sint Aegten houden, in Nederlands oudste klooster, voor direct betrokkenen en voor derden een plek in stand waar de geschiedenis en leefsfeer van kloosterleven centraal staan. Zo kunnen doelstelling en doelgroepen kort worden beschreven. Hieronder volgt een toelichting bij de onderdelen van deze beschrijving.

2.1 Geschiedenis van het kloosterleven

De stichtingen behartigen met het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven de kloostergeschiedenis door:

- het beheren van de gebouwen en tuinen in Sint Agatha (zie hoofdstuk 3);
- het beheren en ontsluiten van het kloosterlijk erfgoed dat de participanten van het Erfgoedcentrum in Sint Agatha onderbrengen (zie hoofdstuk 4);
- het toegankelijk stellen van deze (historische) bronnen over het kloosterleven door middel van publiekdiensten (zie hoofdstuk 5).

Belangstellenden kunnen in Sint Agatha terecht voor informatie over de geschiedenis van het Nederlandse kloosterleven, zowel de praktische invulling daarvan als de motieven die eraan ten grondslag liggen. De bronnen die bewaard en ontsloten worden, zijn de neerslag van eeuwenlange religieuze, culturele en maatschappelijke activiteiten van kloosterlingen, in Nederland en in de missiegebieden. Religieuzen onderhielden niet alleen parochies en kerkelijke instellingen, maar ook ziekenhuizen, verpleeghuizen, armenzorg, bejaardenzorg, psychiatrische instituten, lagere en middelbare scholen, beroepsopleidingen enz. Een aanzienlijk deel van de geschiedenis van de maatschappelijke voorzieningen in Nederland is in de archieven van het Erfgoedcentrum terug te vinden. Het Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven is een zogenoemde categoriale erfgoedinstelling, opgericht om bij te dragen aan een bepaalde soort kennis: die over kloosterleven. De collecties worden primair geselecteerd op inhoud, niet op vorm. Binnen een monumentaal kloostercomplex worden archieven, bibliotheekmateriaal, audiovisueel materiaal en voorwerpen bewaard.

2.2 Leefsfeer van het kloosterleven

Stichting Sint Aegten publiceerde in 2016 het visiedocument *Klooster Sint Agatha, klooster van verleden, heden en toekomst*. Uitgangspunt is dat toekomstige gebruikers van Klooster Sint Agatha, net als in heden en verleden, het klooster als klooster versterken. Nu de gemeenschap van de Kruisheren kwetsbaar is geworden, blijkt het nodig om expliciet te maken wat voorheen min of meer vanzelfsprekend was, voor betrokkenen en voor bezoekers: het doel om in het oudst bewoonde klooster van Nederland een kloosterlijke leefsfeer te continueren. Wat bepaalt die kloosterlijke context in Sint Agatha?

In het traject van herbesteding van de woonruimtes zijn contacten gelegd met een aantal vergelijkbare locaties in Nederland; plekken waar eigentijdse vormen van kloosterleven worden ontwikkeld. We zagen parallellen, maar ook verschillen in de keuzes die gemaakt worden. In alle kloosterinitiatieven is er sprake van wonen, werken, bezinning, stilte, eenvoud, gemeenschapszin en

gastvrijheid. En dit alles is ingebed binnen een organisatiestructuur. Maar de concrete invulling van de genoemde onderdelen verschilt: de woonvorm kan meer of minder gemeenschappelijk zijn, bezinning kan in meer of mindere mate aansluiten bij de christelijke traditie en bij het officiële getijdengebed van de RK Kerk, de faciliteiten voor gasten zijn verschillend en ook de organisatiestructuren.

Voor Klooster Sint Agatha geldt dat de gezamenlijke besturen en werkorganisatie van de stichtingen besluiten over de activiteiten in het klooster. In het traject van herbestemming merkten we dat voor een goede combinatie van functies gelet moet worden op een vergelijkbare dynamiek. Bij de woonvorm is gekozen voor een grote mate van zelfstandigheid, aansluitend bij wat in de samenleving gangbaar is. Met bewoners wordt afgesproken dat het klooster een gastvrije stilteplek blijft en dat zij een bijdrage leveren aan de instandhouding daarvan. Voor gasten zijn er dagactiviteiten, geen logiesgelegenheid. Bezinning vindt plaats binnen de christelijke traditie in een brede betekenis van het woord: studie, getijdengebed, het bekijken van een tentoonstelling, het schilderen van iconen, wandelen in de natuur enz.

Basiswaarden voor Klooster Sint Agatha zijn eenvoud, stilte en gemeenschapszin. Religieus zijn betekent letterlijk 'verbonden zijn': je verhouden tot een geheel dat groter is dan jezelf. In de afgelopen jaren ontdekten we dat dit een goede toetssteen is bij het ontwikkelen van het klooster. Nieuwe activiteiten zijn hier op hun plek als ze bijdragen aan het geheel en omgekeerd. Bovendien functioneert het klooster altijd in relatie tot zijn omgeving: door de betrokkenheid van vrijwilligers, bezoekers, religieuze instituten en overheden. Het is belangrijk dat de gebruikers van het kloosterterrein zich betrokken weten bij het grotere geheel.

In tegenstelling tot de roep om verbinding is 'stilte' in de huidige samenleving een zeldzaam goed. Sint Agatha is een stille plek, door de kloostergeschiedenis en door de ligging. De stilte en rust, die uitnodigen tot bezinning, worden door velen gewaardeerd. Ze moeten echter ook regelmatig worden bewaakt, zowel letterlijk - door het weren van geluid - als in meer figuurlijke zin, door het doseren van de openstelling, de horeca-activiteiten en de inrichting.

Daarmee komen we bij de waarde die spontaan het meest genoemd wordt als kenmerk van Klooster Sint Agatha: eenvoud. Klooster Sint Agatha is het resultaat van eeuwenlang eenvoudig leven, respectvol ten opzichte van de schepping, weinig opzichtig, matig en oprecht. In de afgelopen jaren bleek telkens dat eenvoudige oplossingen aan deze plek het meest recht doen en het beste werken.

2.3 Voor betrokkenen

De direct betrokkenen bij klooster en Erfgoedcentrum zijn enerzijds de orden en congregaties die in Sint Agatha hun erfgoed onderbrengen, anderzijds de bewoners van het klooster en medewerkers van de stichtingen.

Het Erfgoedcentrum streeft naar een zo breed mogelijke participatie van religieuze instituten, die samen en elk op zijn eigen manier het Nederlandse kloosterleven belichamen. Het aantal participanten is sinds de opening van het centrum gestegen van 80 naar 126, waaronder 108 orden/congregaties en 18 samenwerkingsverbanden/religieuze gezelschappen. Het is mogelijk dat daar in de komende jaren nog een enkel instituut bij komt. De contacten met de religieuze instituten worden onderhouden via een jaarlijkse algemene vergadering, een nieuwsbulletin, werkbezoeken in de kloosters en de ontvangst van kloosterarchivarissen en/of (internationale) besturen in Sint Agatha.

Met iedere orde of congregatie die erfgoed onderbrengt, worden afspraken vastgelegd in een

beheer- of schenkingsovereenkomst. Voor zover dat nog niet is gebeurd, worden deze overeenkomsten in de komende beleidsperiode afgehandeld. Voor reeds afgesloten overeenkomsten bekijken we of ze in de toekomst werkbaar blijven. Voor de inzage van kloosterarchieven is er vaak sprake van openbaarheidsbeperkingen, voor bepaalde stukken en/of voor een bepaald tijdvak. Het Erfgoedcentrum wil voorkomen dat op een gegeven moment bij een buitenlandse bestuurs eenheid toestemming voor inzage moet worden aangevraagd voor een Nederlandstalig archief. Als deze kans bestaat, wordt aan de betreffende participant voorgesteld om aan de bestaande overeenkomst een addendum toe te voegen. Daarin wordt vastgelegd dat de bevoegdheid om toestemming voor inzage te geven op termijn overgaat naar het Erfgoedcentrum.

In de afgelopen beleidsperiode hebben enkele participanten hun aanwezigheid in Nederland afgesloten. Mogelijk zal dit de komende jaren vaker gebeuren.

De tweede groep direct betrokkenen zijn de bewoners, vrijwilligers, staf en bestuursleden van klooster en Erfgoedcentrum. Zij zijn allen als meewerkenden betrokken bij Klooster Sint Agatha en vinden het de moeite waard om hun energie en (vaak vrije) tijd voor Klooster Sint Agatha in te zetten.

In het verleden werden alle kerken en kloosters - als plaatsen van bezinning en stilte binnen de christelijke traditie - in stand gehouden door parochiegemeenschappen, gemeenten en religieuze instituten. De kracht van deze organisaties is afgenomen en veel kerken en kloosters werken aan herbestemming. Onze samenleving is sterk ingericht op basis van 'verdienmodellen', waarbij de individuele gebruiker betaalt voor afgenomen diensten of producten. Dit principe staat echter haaks op het besef van 'algemeen belang' waarbinnen kerken en kloosters altijd gefunctioneerd hebben; ze worden gezamenlijk in stand gehouden door en voor iedereen die daaraan betekenis ontleent. Voor plekken als Klooster Sint Agatha is het ook in de toekomst essentieel dat er voldoende mensen zijn die zich willen inzetten om het geheel als 'gemeenschappelijk (erf)goed' samen te onderhouden, voor zichzelf en voor derden.

2.4 Voor derden

Daarmee komen we bij de tweede doelgroep: degenen die in Sint Agatha als gasten worden ontvangen. Dit zijn enerzijds onderzoekers, anderzijds een bredere groep bezoekers.

De onderzoekers komen om het erfgoed te raadplegen dat de orden en congregaties in Sint Agatha bijeen hebben gebracht. De intensieve raadplegers van het bronnenmateriaal in het Erfgoedcentrum zijn - al dan niet wetenschappelijke - onderzoekers op het gebied van met name geschiedenis, heemkunde en genealogie. Ook gaat het om organisaties die voor hun werkzaamheden informatie zoeken over kloosters of kloosterleven, zoals musea, architectenbureaus, archiefdiensten en media. En we merken een toename van buitenlandse religieuzen die het archief van hun orde/congregatie komen inzien. De ontsluiting van de archieven, publicaties en voorwerpencollectie in Sint Agatha, de presentatie van inventarissen en catalogi via het internet en de dienstverlening in de studiezaal van het Erfgoedcentrum zijn met name op deze doelgroepen gericht. Ongeveer de helft van de onderzoeksvragen die binnenkomen, bijna altijd per mail, kan schriftelijk worden beantwoord. Voor de andere helft komen de vragenstellers naar de studiezaal en worden daar bij hun onderzoek geholpen. Enkele keren per jaar meldt zich een onderwijsinstelling die met scholieren of studenten een bezoek wil brengen aan het Erfgoedcentrum. In die gevallen wordt in overleg een programma vastgesteld dat aansluit bij het leerdoel van de instelling.

Een bredere groep belangstellenden vormen degenen die als dagtoerist naar Sint Agatha komen om klooster en Erfgoedcentrum te bezoeken. Hun primaire interesse betreft in veel gevallen de bijzondere geschiedenis van Klooster Sint Agatha en de stille, mooie kloostertuin. Via het Erfgoedcentrum komen zij in contact met de bredere geschiedenis van het Nederlandse kloosterleven. Het aanbod voor deze belangstellenden bestaat uit de dagelijkse openstelling van de kloostertuin, de openstelling van bezoekerscentrum, kerk en tentoonstelling gedurende vier middagen in het zomerseizoen, rondleidingen en speciale open dagen.

3. ONROEREND ERFGOED

- 3.1 Herbestemming west-, oost- en zuidvleugel
- 3.2 Noordvleugel
- 3.3 Kloostertuin
- 3.4 Kloostermuren
- 3.5 Verduurzaming
- 3.6 Lange termijn exploitatie onroerende goederen

Klooster Sint Agatha bestaat uit een ommuurd kloostercomplex van meer dan 3 ha. Het eigendom van het kloostercomplex werd begin deze eeuw door de Kruisheren overgedragen aan de Stichting Sint Aegten omwille van het behoud. Het convent was klein geworden en met het oog op de toekomst waren nieuwe medegebruikers nodig. Het klooster is een Rijksmonument, zodat bij besluiten rond de onroerende goederen doorgaans ook de verschillende overheidslagen betrokken zijn.

3.1 Herbestemming west-, oost- en zuidvleugel

De opening in 2006 van het Erfgoedcentrum in de westvleugel van het klooster, vormde de eerste stap in een traject van herbestemming van vrijgekomen kloostergebouwen. Het kloostercomplex is belangrijk voor het Erfgoedcentrum: samenstelling, sfeer en inrichting van het gebouwencomplex

geven een beeld van het leven van kloosterlingen. Anderzijds draagt het Erfgoedcentrum, met het beheer van erfgoedcollecties en de organisatie van publieksactiviteiten, in belangrijke mate bij aan de continuïteit van het kloostercomplex. Met het oog op de activiteiten van het centrum werden enkele omvangrijke bouw- en restauratieprojecten uitgevoerd:

- nieuwbouw van een archief- en bibliotheekdepot (2004/2005);
- renovatie van de westvleugel (2004/2005);
- restauratie van het poortgebouw en ingebruikname als bezoekerscentrum (2009/2010).

In 2019-2020 zijn na jarenlange voorbereiding de zuid- en oostvleugel van het klooster omgebouwd tot twaalf zelfstandige wooneenheden. Vanwege de omvang van de appartementen en de dynamiek in het gebouw worden ze bij voorkeur verhuurd aan alleenwonenden. De bewoners beseffen dat zij in een bijzondere setting wonen en dragen bij aan de activiteiten in het klooster. Ze hebben zich al snel onmisbaar gemaakt bij de openstelling en de ontvangst van bezoekers, het onderhoud van de tuin en liturgische bijeenkomsten. Wanneer er appartementen vrijkomen, wordt ook van nieuwe huurders verwacht dat zij deel uit willen maken van een eigentijdse invulling van kloosterleven.

3.2 Noordvleugel

De Kruisheren hebben na de coronaperiode de vieringen in de kloosterkerk niet meer opgepakt. De noordvleugel, die bestaat uit kloosterkerk, sacristie en (pand)gangen, is daarmee beschikbaar gekomen voor herbestemming.

In 2017 heeft een cascorestauratie plaatsgevonden van de kloosterkerk. In 2021 is, dankzij medewerking van de provincie Noord-Brabant en het Rijksmuseum, het zogenoemde 'Mauritsraam' teruggeplaatst in een van de glas-in-loodvensters van de kloosterkerk. Het bijzondere raam werd rond 1615 door Prins Maurits van Oranje aan het klooster geschonken. Hij liet zich er zelf op afbeelden. Eind 19e eeuw gaven de Kruisheren het raam aan het Rijksmuseum-in-oprichting, waar het sinds enige tijd geen publieksfunctie meer had. Het is nu een blikvanger in de kloosterkerk. De bruikleen is in principe voor lange termijn, maar wordt iedere vijf jaren bezien.

De kerk is toegankelijk tijdens de openingstijden van het Erfgoedcentrum, enkele bewoners gebruiken de kerk voor avondvieringen en verder wordt de ruimte incidenteel verhuurd/gebruikt voor liturgische bijeenkomsten of concerten. In 2023 is, op initiatief van enkele bewoners, een koorgroep gestart met gezongen vespervieringen, eens in de maand op zondagmiddag in de zomerperiode. De kosten voor de exploitatie van het kerkgebouw moeten grotendeels uit de overige onroerende goederen komen en uit de onderhoudsbijdrage voor Rijksmonumenten. In de komende beleidsperiode wordt geprobeerd om de openstelling te verruimen en structuur te scheppen in de liturgische bijeenkomsten. Verhuur van de kerk voor anderssoortige bijeenkomsten vraagt al gauw forse investeringen om klimaat en akoestiek te verbeteren, die niet worden terugverdiend.

Voor de sacristie zijn plannen uitgewerkt om ook van deze ruimte een zelfstandig appartement te maken. De gesprekken met aannemers, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en gemeente Land van Cuijk zijn in een vergevorderd stadium. De bouwvergunning is verstrekt en de verwachting is dat de verbouw in de tweede helft van 2023 wordt uitgevoerd.

De pandgang op de benedenverdieping is deels in gebruik als dagkapel van de Kruisheren, deels als tentoonstellingsruimte. Mochten de Kruisheren in de komende beleidsperiode besluiten om ook de dagkapel niet meer te gebruiken, dan moet het gebruik van de hele ruimte opnieuw worden bezien. De gang op de bovenverdieping staat momenteel leeg. De gebruiksmogelijkheden voor deze

ruimte zijn beperkt door de glas-in-loodramen (beperkte lichtinval), de monumentale status (aan de bestaande constructies mag niets gewijzigd worden) en de moeizame toegang (via trappen). In de komende jaren wordt bezien of de toegang vanuit de westvleugel verbeterd kan worden en of de ruimtes kunnen worden ingezet in relatie met de functies in de westvleugel.

3.3 De kloostertuin

In de periode 2018-2022 zijn achtereenvolgens alle onderdelen van de tuin heringericht: de verbindingstuin, de tuin rond de gebouwen, de boomgaard, de tuin bij het poortgebouw en de semper virens. Bij de herinrichting is gekozen voor onderhoudsvriendelijke beplanting. Een groep vrijwilligers werkt iedere dinsdagochtend aan het tuinonderhoud. Periodiek wordt een hovenier aangetrokken voor assistentie en adviezen. Hoewel in zo'n grote tuin ieder jaar bomen of struiken vervangen moeten worden, zal er in de komende jaren vooral sprake zijn van regulier onderhoud.

De tuin bevat ruim een hectare akkerland. Deze is in de afgelopen jaren verpacht als vogelakker, binnen een subsidieregeling voor vergroting van de biodiversiteit. Het onderhoud van de akker gaf problemen omdat de grond niet toegankelijk is voor grote machines. Met ingang van 2023 is het akkerland daarom (opnieuw) verpacht aan de erfpachter van de voormalige kloosterboerderij. Het is ingezaaid met kruidenrijk gras en zal worden gebruikt voor jongvee of schapen.

Uitgangspunten bij het onderhouden van de tuin zijn:

- het behoud van de essentiële historische onderdelen en van monumentale bomen;
- een eigentijdse invulling van de klassieke kenmerken van een kloostertuin: een ommuurd terrein met een economische, recreatieve en religieuze functie;
- onderhoudsvriendelijke inrichting en beplanting, passend bij de locatie;
- een milieuvriendelijke wijze van tuinieren;
- het behoud van een aantrekkelijke tuin voor de vele bezoekers.

In de afgelopen periode is er enkele keren contact geweest met RCE en de provincie Noord-Brabant over een monumentale status voor de kloostertuin. Dit zou de mogelijkheden om subsidie aan te vragen vergroten, maar er staan natuurlijk ook verplichtingen tegenover. De registratie van kloostertuinen in het register van groenmonumenten is achterhaald; ook binnen de Rijksdienst wil men hierin stappen zetten. In de komende beleidsperiode wordt een besluit genomen over een aanvraag voor een monumentale status van de kloostertuin.

3.4 Restauratie kloostermuren

De indrukwekkende kloostermuren van Sint Agatha zijn gebouwd vanaf de 16e eeuw. Ze hebben in de afgelopen halve eeuw weinig aandacht gehad en zijn niet goed onderhouden. De muur aan de kant van de Maas is inmiddels zelfs deels ingevallen.

De muren zijn belangrijk voor het aanzicht en voor de betekenis van het kloostercomplex. Het woord 'klooster' betekent letterlijk 'een besloten plaats': een ruimte die uitnodigt om even afstand te nemen van de dagelijkse drukte. Om die reden is in 2021 gestart met een traject om de muren te herstellen. In samenwerking met RCE en Bouwbedrijf Van de Ven (Veghel) is een restauratieplan uitgewerkt en ingediend bij de provincie voor restauratiesubsidie. Eind 2021 besloot de provincie Noord-Brabant om de restauratie voor 70% te willen financieren mits de rest van het bedrag ook

verworven zou worden. In 2022 is een crowdfunding gehouden en zijn verschillende fondsen aangeschreven. Begin 2023 was de financiering grotendeels rond en in april is met de uitvoering van het restauratietraject gestart. Die duurt vermoedelijk tot het najaar van 2024. Ondertussen loopt de fondswerving door, om het benodigde bedrag volledig bijeen te brengen.

Een deel van de muren is in redelijk goede staat. Het kan om die reden niet worden aangemerkt als restauratieproject en vormt een onderhoudsopgave. Hiervoor is in 2023 voor de tweede keer onderhoudssubsidie aangevraagd bij RCE, na een afwijzing in 2022 vanwege een ontoereikend subsidiebudget.

Tegen de kloostermuren bij de poort naar het kloostercomplex zijn gebruiksruidtes gebouwd, waaronder een poortwoning. Deze staat sinds medio 2021 leeg. De woning - een monument met enkelsteens muren - voldoet niet aan de huidige normen voor wonen. Wellicht is tijdelijk verhuur in de zomermaanden een optie. Dit wordt in de komende beleidsperiode nader bezien. Het gebruik van de woning dient het gebouw minimaal kostendekkend te maken.

3.5 Verduurzaming

In samenwerking met de provincie Noord-Brabant en de commissie KOS van de KNR is in 2018 voor een aantal monumentale kloosters in Noordoost-Brabant, waaronder Klooster Sint Agatha, een energiescan uitgevoerd. Het energieverbruik van alle kloosters bleek indrukwekkend hoog. Hoewel Klooster Sint Agatha als een van de zuinigste verbruikers uit het onderzoek kwam, is ook hier een lange weg te gaan om het energieverbruik van het klooster toekomstbestendig te maken.

Alle kleine maatregelen die in de energiescan werden aanbevolen - van tochtstrippen tot radiatorfolie - zijn inmiddels uitgevoerd. De renovatie van de zuid- en oostvleugel is aangegrepen om de woonruimtes in deze gebouwdelen goed te isoleren. In de appartementen op de begane grond is vloerverwarming aangelegd; de appartementen op de verdiepingen hebben radiatoren die geschikt zijn voor lagetemperatuurverwarming. Momenteel wordt het hele klooster echter verwarmd door gasgestookte CV-ketels.

Verreweg de grootste 'energievreter' van Klooster Sint Agatha is het archiefdepot, waarin via luchtbehandeling een constante temperatuur en luchtvochtigheid worden gerealiseerd. Het voorstel in de energiescan om het dak van het depot te voorzien van zonnepanelen is in 2020 uitgevoerd. Bovendien is besloten om de klimaatinstallatie 's nachts uit te zetten; als het bijna volle depot dicht is, is er binnen een etmaal nauwelijks sprake van klimaatverschillen. De tendens bij erfgoedbeheer is om klimaatvoorzieningen meer met bouwkundige maatregelen tot stand te brengen en minder met installaties. En ook om grotere klimaatverschillen toe te staan, mits die geleidelijk aan plaatsvinden. Door de genomen maatregelen wordt nu ongeveer de helft van de benodigde energie voor het depot duurzaam opgewekt.

Het is nog een grote opgave om de energievoorziening van het klooster verder te verduurzamen. Daarbij wordt gezocht naar zowel technische maatregelen als gebruiksmatregelen. De medewerkers van het Erfgoedcentrum hebben in de winter van 2022-2023 nieuwe afspraken gemaakt over het gebruik en de verwarming van ruimtes in het Erfgoedcentrum in de stookperiode. De kerk wordt vorstvrij gehouden en slechts bij hoge uitzondering verwarmd. De gangen, die slecht geïsoleerd zijn, worden alleen vorstvrij gehouden.

De eerstvolgende stap die gezet wordt, is het laten vervaardigen van een update van de

energiescan. De aanleg van meer zonnepanelen op de daken stuit vanwege de monumentale status van de gebouwen al snel op bezwaren. Wellicht is plaatsing op het terrein op den duur wel een optie. Dit wordt in de gaten gehouden, ook al omdat we binnen afzienbare tijd bij gebruikers van het klooster de komst van elektrische auto's kunnen verwachten. Complicerend is dat de teruglevering van zelf opgewekte energie nog niet mogelijk is door de ontoereikendheid van het netwerk. De verwachting is dat dit pas in 2030 helemaal is opgelost. Stichting Sint Aegten heeft al wel een aanvraag ingediend voor teruglevering.

Een aanmerkelijk deel van de gebouwen is ongeschikt voor lage temperatuurverwarming door de beperkte isolatiegraad. In de komende jaren zal worden bekeken in hoeverre deze situatie verbeterd kan worden. Daar zijn nog mogelijkheden voor, maar bij oude monumentale gebouwen is slechte isolatie niet overal te verhelpen; enerzijds vanwege de hoge kosten, anderzijds omdat een bepaalde ventilatiewaarde gehandhaafd moet blijven. De technische mogelijkheden om het klooster op een realistische wijze volledig te verduurzamen, zijn op dit moment nog niet voorhanden. Stichting Sint Aegten volgt als eigenaar van de gebouwen nauwgezet de ontwikkelingen ten aanzien van die mogelijkheden en ook de overheidsmaatregelen om gebouweigenaren bij verduurzaming te ondersteunen.

3.6 Lange termijn exploitatie onroerende goederen

De verwachting is dat de exploitatie van de onroerende goederen in de komende jaren dekkend is, dankzij de stappen die gezet zijn ten aanzien van herbesteding. Met de inkomsten van huren en pachten, onderhoudssubsidie voor de monumentale gebouwdelen en inkomsten uit publieksactiviteiten voor de exploitatie van het poortgebouw, kunnen de kosten van gebouwen en gronden worden gedekt.

Voor de lange termijn kunnen enkele ingrijpende wijzigingen worden voorzien. De huidige huurovereenkomst van het Erfgoedcentrum loopt tot 2035. De verwachting is dat het Erfgoedcentrum om financiële redenen op den duur minder ruimte zal willen/kunnen gebruiken. De huidige erfpachtovereenkomst voor de kloosterboerderij loopt tot 2033. De erfpachter heeft vermoedelijk geen opvolger. Omdat herbestedingstrajecten doorgaans vele jaren kosten, zullen reeds in de komende beleidsperiode mogelijkheden voor de herbesteding van met name ruimtes in de westvleugel worden onderzocht.

4. ROEREND ERFGOED

- 4.1 Collectiebeheersysteem
- 4.2 Archieven
- 4.3 Beeld- en geluidsmateriaal in de archieven
- 4.4 Bibliotheek
- 4.5 Voorwerpen

Het Erfgoedcentrum bewaart en ontsluit erfgoed - archieven, publicaties en voorwerpen - van ruim honderd Nederlandse kloostergemeenschappen en van hun samenwerkingsverbanden. In grote lijnen wordt voor het roerend erfgoedbeheer momenteel de focus verlegd van selecteren en bijeenbrengen naar ontsluiten. Het bewaren, goed ontsluiten en beschikbaar stellen van de collecties zien we als de primaire taak van het Erfgoedcentrum. Voor alle andere activiteiten wordt steeds in de gaten gehouden in hoeverre die daaraan bijdragen.

Alle collectiemedewerkers hebben regelmatig overleg en houden elkaar formeel en informeel op de hoogte van werkzaamheden en werkbezoeken. We willen deze lijn graag doorzetten en elkaar blijven ondersteunen in de werkzaamheden. De collecties vormen tenslotte één geheel, met als doel een zo compleet mogelijk beeld te kunnen schetsen van het leven en werken van Nederlandse kloosterlingen.

4.1 Collectiebeheersysteem

In 2006 is voor de registratie van de collecties en data van het Erfgoedcentrum gekozen voor het programma Mais-Flexis. Sinds 2009 maakt het Erfgoedcentrum eveneens gebruik van de presentatiemodule Mais-(M)DWS om gegevens via internet beschikbaar te stellen. Het programma wordt voortdurend ontwikkeld in overleg met de gebruikers, ruim 100 archiefinstellingen in Nederland, en functioneert naar tevredenheid.

De in de database geregistreerde gegevens vormen het 'werkkapitaal' van het Erfgoedcentrum als collectiebeherende instelling. Het veiligstellen van deze gegevens verdraagt geen risico. Mede hierom wordt sinds begin 2022, toen glasvezelverbinding dit mogelijk maakte, gewerkt via de webversie van Mais-Flexis. Programma en data worden niet meer 'in huis' beheerd, maar op afstand door de leverancier. Deze wijziging heeft de beheerkosten verhoogd, maar is voor het Erfgoedcentrum de meest veilige oplossing. De overgang bracht met zich mee dat KANbase, een eind vorige eeuw ontwikkelde applicatie in MS Access voor de inventarisatie van archieven, is uitgefaseerd. Met de enkele participanten die het programma nog gebruikten, zijn afspraken gemaakt over een nieuwe werkwijze.

Begin 2022 is ook de bestandsopslag overgezet van interne servers naar de cloud. In tegenstelling tot het beheer van de software en collectiedata, draagt het Erfgoedcentrum hiervoor wel zelf de verantwoordelijkheid. Er wordt gebruik gemaakt van de opslagruimte die verbonden is aan Office365 licenties. Dit is echter in twee opzichten onvoldoende. Ten eerste zijn er inmiddels bestanden gevormd die te omvangrijk zijn voor de opslagruimte die standaard beschikbaar is (professioneel gedigitaliseerde rolfilms en handschriften); ten tweede zijn voor archiefdoeleinden kopiebestanden wenselijk. De meeste bestanden worden nog wel dubbel bewaard (extern of op harde schijven in het Erfgoedcentrum), maar in de nieuwe beleidsperiode moet hiervoor een systematische oplossing worden gekozen. Omdat het Erfgoedcentrum niet de kennis in huis heeft om alle lange

termijn consequenties van keuzes te overzien, zal onderzocht worden of kan worden samengewerkt met een archiefinstelling die hiervoor beter is toegerust.

Voor het Erfgoedcentrum zijn belangrijke eigenschappen van Mais: (1) de mogelijkheid om het programma naar eigen inzicht in te richten voor verschillende soorten data en (2) eigen én gezamenlijke presentatiefaciliteiten voor alle gebruikers van het programma. De data die het Erfgoedcentrum online beschikbaar stelt, kunnen geraadpleegd worden via de eigen website www.erfgoedkloosterleven.nl en - samen met die van andere deelnemende instellingen - via www.archieven.nl. De website www.erfgoedkloosterleven.nl wordt momenteel vernieuwd. Daarbij zal ook de collectiepresentatie worden uitgebreid en verbeterd (zie onderstaande paragrafen en paragraaf 5.3).

4.2 Archieven

a. Collectie

Momenteel zijn er 114 archieven (grotendeels) in het Erfgoedcentrum ondergebracht met een gezamenlijke omvang van 4.400 meter. Voor de komende beleidsperiode verwachten we dat er ca. 5 nieuwe archieven binnen zullen komen. Voor de meeste archieven komen bovendien periodiek aanvullingen binnen. Er is inmiddels meer ruimte gereserveerd dan de 5.150 meter kastruimte in het depot, maar het Erfgoedcentrum kan nog (maximaal) 800 meter stellingen bijplaatsen.

In het vorige beleidsplan werd de vraag gesteld in hoeverre archiefmateriaal van nieuwe religieuze initiatieven in het acquisitieprofiel thuishoort. Besloten is intussen om voorlopig te focussen op de archiefcollecties van de participanten van het Erfgoedcentrum. Dit vanwege de beschikbare arbeidstijd en depotvoorzieningen, en ook omdat nieuwe initiatieven (nog) weinig archiefmateriaal hebben en vooral digitaal communiceren. Voor zover dergelijke digitale publicaties het Erfgoedcentrum bereiken, worden die bewaard.

b. Inventarisatie

Momenteel zijn 100 archiefinventarissen online raadpleegbaar via de website www.erfgoedkloosterleven.nl. Doel is om de resterende inventarissen van archieven die in Sint Agatha zijn ondergebracht, binnen de komende beleidsperiode eveneens online te plaatsen

Er wordt naar gestreefd om binnengekomen aanvullingen op archieven uiterlijk binnen twee jaar na aankomst projectmatig te verwerken. De meest efficiënte werkwijze, die zoveel mogelijk wordt voorgesteld, is een werkverdeling waarbij de eigenaar het materiaal selecteert, ontdebelt en sorteert. Het maken van beschrijvingen in de database wordt daarna in het Erfgoedcentrum gedaan tegen vergoeding van arbeidskosten. In de afgelopen periode kwamen grote aanvullingen binnen door verkoop en afstoting van kloostergebouwen. Ook in de komende jaren worden voor enkele collecties nog omvangrijke aanvullingen verwacht. Bij het verwerken van aanvullingen krijgt de archivaris vaak het gehele archief opnieuw in beeld. Waar nodig worden dan meteen ook verbeteringen doorgevoerd ten aanzien van het volledige archief.

Voor, tijdens en na de inventarisatie wordt eveneens gewerkt aan de fysieke verzorging van de archieven, met name door drie duo's vrijwilligers. Deze goed lopende werkwijze wordt in de nieuwe beleidsperiode voortgezet.

c. Digitalisering

In de afgelopen periode is op meerdere manieren de vraag naar digitalisering voorbij gekomen. Ten eerste is het meer gangbaar geworden dat onderzoekers bij archiefdiensten scans van stukken opvragen, in plaats van het inzien ter plekke. Dit gebeurt ook bij het Erfgoedcentrum en waar mogelijk wordt een verzoek om digitale kopieën positief beantwoord.

Ten tweede kwamen we, deels via het Katholiek Documentatiecentrum in Nijmegen, in contact met een aantal digitaliseringsprojecten van de Rijksoverheid: Metamorfoze, Indisch Erfgoed Digitaal en een digitaliseringproject rond 75 jaar bevrijding. Een subsidieaanvraag voor het selecteren en digitaliseren van archiefmateriaal over de Tweede Wereldoorlog werd niet gehonoreerd. Via Metamorfoze is een flink aantal tijdschriften van religieuze instituten gedigitaliseerd en online beschikbaar gekomen via *Delpher.nl*, de landelijke website voor gedigitaliseerde kranten en tijdschriften. Of het digitaliseren van archiefmateriaal van het Erfgoedcentrum binnen Metamorfoze of Indisch Erfgoed Digitaal voor het Erfgoedcentrum zinvol is, wordt momenteel onderzocht. De begeleiding van deze trajecten is zeer arbeidsintensief, mede omdat het materiaal uit huis gaat. Het wordt extra moeizaam als het niet gaat om aaneensluitende inventarisnummers. In de komende beleidsperiode worden nadere besluiten genomen over het digitaliseren van archiefstukken. Zie daarvoor ook paragraaf 5.3.

Ten derde stelden enkele participanten van de Erfgoedcentrum de vraag of zij archiefstukken digitaal konden aanleveren, al dan niet in plaats van uitgeprint op papier. Een realistische vraag, gezien het feit dat de stukken digitaal zijn opgemaakt en ook door henzelf primair digitaal worden bewaard. Relevante overwegingen zijn dan: heeft digitaal aanleveren voordelen? Is het voor het Erfgoedcentrum technisch haalbaar? Is het financieel haalbaar? De verwachting is soms dat het bewaren van digitale documenten een stuk goedkoper is dan de papiervorm die depotruimte vraagt. Dit is niet realistisch. Het inrichten en onderhouden van een zogenoemd 'e-depot' - een opslagruimte en beheerwerkzaamheden voor digitale archiefstukken - is een bewaarvoorziening die compleet anders is dan een klassiek depot, maar net zo goed kostbaar. Verder betreffen de *born-digital* documenten - waarvoor de vraag gesteld wordt - altijd recent opgemaakt materiaal, dat bijna nooit vrij toegankelijk is. Er is altijd toestemming voor inzage nodig, zodat ook het voordeel van snelle raadpleging niet aan de orde is. Wel biedt de digitale bewaarvorm betere zoekmogelijkheden.

Iedere keer als we er langer bij stilstaan, is onze conclusie dat we t.a.v. het aanleveren van het laatste deel van een archief in digitale vorm terughoudend zijn. Het archief bestaat reeds voor het overgrote deel uit papieren documenten. Aan te leveren digitale stukken zullen stuksgewijs hernoemd moeten worden en wellicht ook nog geconverteerd naar een ander formaat, anders gesorteerd, geselecteerd enz. Het primaire advies blijft daarom: lever ook het laatste deel van het archief op papier aan. Met participanten die, bijvoorbeeld vanwege de betere doorzoekbaarheid, hun recente archiefmateriaal daarnaast digitaal willen aanleveren, maakt het Erfgoedcentrum graag afspraken voor de overdracht daarvan.

4.3 Beeld- en geluidmateriaal in de archieven

De archieven bevatten, naast papier, ook collecties beeld- en geluidsmateriaal. In de afgelopen jaren is besloten om deze collecties als zelfstandige onderdelen van het archief te behandelen, vooral vanwege de eigen (kwetsbare) materiaalsoorten.

a. Foto's

Foto's worden bij elkaar achter de andere archiefonderdelen geplaatst. Terwijl sommige fotocollecties vele meters beslaan, bestaan andere uit slechts één of enkele albums. Foto's worden selectief gescand en per scan van een beschrijving voorzien. De selectie dient representatief te zijn voor gebouwen, werkzaamheden, gebeurtenissen en personen binnen de orde/congregatie. Gescande foto's worden gepresenteerd via de 'Fotocollectie' op de website van het Erfgoedcentrum.

In 2018 was het doel om in de beleidsperiode 2018-2022 al het fotomateriaal dat zich tussen ander archiefmateriaal bevond, te verplaatsen (achteraan het archief) en opnieuw te nummeren. Eind 2022 waren er nog 8 kloosterarchieven in Sint Agatha waarvan foto's (gedeeltelijk) afgescheiden moesten worden. Dit zal in de komende beleidsperiode worden voltooid. Ook van nieuw te arriveren archiefmateriaal zullen de foto's worden afgescheiden.

In het vorige beleidsplan stond eveneens het voornemen om uit alle aanwezige archieven foto's te scannen voor de online fotocollectie. Foto's worden door vrijwilligers gescand, genummerd en voorzien van een eerste beschrijving. Ze worden pas online gezet nadat de beschrijvingen door een archivaris zijn gecontroleerd. Inmiddels staan 17.813 afbeeldingen afkomstig van 67 kloostergemeenschappen in de online fotocollectie. Uit 10 kloosterarchieven zijn foto's gescand waarvan de bijbehorende beschrijvingen nog niet gecontroleerd zijn; uit 26 archieven moeten nog foto's gescand worden. In de komende beleidsperiode zullen de 10 collecties die wel gescand maar nog niet gecontroleerd zijn, online geplaatst worden. De inschatting is dat daarnaast ca. 15 nieuwe selecties van foto's uit kloosterarchieven gescand, gecontroleerd en online geplaatst kunnen worden. Het controleren van beschrijvingen is tijdrovend werk. In 2021 zijn richtlijnen opgesteld en in gebruik genomen voor een aangescherpte controle in verband met privacywetgeving en auteursrechten.

b. Films en video's

Van de ca. 40 strekkende meters film- en videomateriaal in het depot worden in het Erfgoedcentrum (door vrijwilligers) met een digitale camera 'zichtkopieën' gemaakt om te achterhalen welke beelden ze precies bevatten. Waardevolle films laat het Erfgoedcentrum vervolgens extern professioneel digitaliseren.

In de afgelopen beleidsperiode is het maken van digitale zichtkopieën van de aanwezige rolfilms bijna voltooid. Ook zijn enkele keren films hoogwaardig gedigitaliseerd. In de komende periode zal hetzelfde gebeuren met de films die met nieuwe archieven en aanvullingen meekomen. Het streven is om via de website van het Erfgoedcentrum (en mogelijk ook via 'Brabant in Beelden') naast beschrijvingen van de films ook een aantal beelden beschikbaar te stellen.

Afgelopen jaar is vanwege de kwetsbaarheid van het materiaal besloten het selecteren en digitaliseren van videobanden met voorrang ter hand te nemen. Er zijn richtlijnen opgesteld die de komende beleidsperiode uitgevoerd zullen worden.

c. Geluidsmateriaal

In de afgelopen beleidsperiode heeft een vrijwilliger al het geluidsmateriaal beschreven in een aparte catalogus. Het fysieke materiaal is bovendien beter verpakt. De komende beleidsperiode zal deze catalogus (die eind 2022 ca. 1.100 beschrijvingen telde) via de website raadpleegbaar worden en wordt een plan gemaakt voor het digitaliseren van geluidsmateriaal.

d. Overig audiovisueel materiaal

Naast bovengenoemde collecties bevatten de archieven dia's en glasnegatieven. Ook deze collectieonderdelen zijn fysiek afgescheiden van de rest van het archief. De verdere ontsluiting wordt ter hand genomen nadat bovenstaande werkzaamheden zijn afgerond.

4.4 Bibliotheek

De bibliotheek van het Erfgoedcentrum bevat enerzijds het oude bezit van de Kruisheren in Sint Agatha en anderzijds een collectie over Nederlands kloosterleven, vooral opgebouwd vanuit de verzamelingen van andere instituten. Beide collecties zijn aanvullend: er zijn zo min mogelijk dubbel verzameld. De bibliotheek heeft zowel een bewaarfunctie (aanvulling op de archieven) als een onderzoeksondersteunende functie. Ze bevat ruim 29.000 titels. Het aantal banden ligt hoger, omdat veel boektitels en bijna alle tijdschriften meerdere banden beslaan.

De bibliotheekcollectie staat gedeeltelijk in open opstelling in de studiezaal en gedeeltelijk onder goede klimaatvoorzieningen in het depot. Voor de bibliotheek zijn in het depot 1800 strekkende meters beschikbaar en in de studiezaal 350.

a. Stand van zaken

In de afgelopen jaren heeft het accent gelegen op het bijeenbrengen van de collectie en een goede basisregistratie van alle boeken en tijdschriften die in Sint Agatha worden bewaard. Daarbij is, zowel in de registratie als in de plaatsing, onderscheid gemaakt tussen

- de bibliotheekcollectie tot 1800 en na 1800;
- de bibliotheekcollectie van de Kruisheren en van andere religieuze instituten;
- de bibliotheekcollectie in de studiezaal en de collectie in het depot.

Bij de boeken in de studiezaal, die vrij raadpleegbaar zijn, ligt het accent op de geschiedenis, activiteiten en spiritualiteit van de religieuze instituten. De rubrieksindeling is echter nog grotendeels gebaseerd op een doorsnee kloosterbibliotheek, met rubrieken als: theologie, filosofie, geschiedenis, literatuur, kunst enz. Omdat de zoekvragen van onderzoekers in het Erfgoedcentrum zelden over deze onderwerpen gaan, en bijna altijd over een religieus instituut of een groep van religieuze instituten, wordt een groot deel van de bibliotheek weinig geraadpleegd. In de komende beleidsperiode zullen we daarom het accent verleggen van het bijeenbrengen van de bibliotheekcollectie naar een voor het Erfgoedcentrum meer adequate ontsluiting van het onderwerp 'kloosterleven'. Dit betreft zowel de plaatsing van de boeken als de beschrijving als de selectie.

b. De plaatsing van de boeken

De oude drukken (tot 1800) worden allemaal bewaard in het depot en dat zal zo blijven. Alle uitgaven in de collectie van de Kruisheren voor 1800 zijn geplaatst onder de Wet Behoud Cultuurbezit Nederland, als een van de oudste en grootste kloosterbibliotheeken van ons land, en als de enige die nog altijd *in situ* aanwezig is. Het gaat om ca. 6.000 titels. Wetenschappelijke onderzoekers zijn bekend met deze bibliotheek. Om het bredere publiek daarmee kennis te laten maken, worden de tentoonstellingsfaciliteiten van het Erfgoedcentrum gebruikt.

De collectie nieuwe drukken (na 1800) wordt op twee plekken bewaard: in het depot en in de studiezaal. Omdat de onderzoeksvragen waarmee mensen naar het Erfgoedcentrum komen altijd religieuze instituten betreffen, zal de plaatsing van de nieuwe drukken zodanig worden herzien dat boeken over kloosterleven zoveel mogelijk in de studiezaal te vinden zijn. Boeken die indirect betrekking hebben op kloosterleven worden, als besloten wordt om ze te bewaren, in het depot geplaatst. Dat geldt ook voor de tijdschriftencollectie van het Erfgoedcentrum. Deze laatste collectie is goed ontsloten door uitgebreide beschrijvingen in het bibliografisch naslagwerk BKNP (Bibliografie Katholieke Nederlandse Periodieken) en deels online toegankelijk via *Delpher.nl*.

Er wordt inmiddels gewerkt aan een herplaatsing van boeken in de studiezaal, waarbij de inhoudelijke relevantie van boeken/rubrieken voor de geschiedenis van het Nederlandse kloosterleven voorop komt te staan. Het merendeel van boeken wordt ondergebracht in de rubriek 'Orden, congregaties en gezelschappen', waarbij elk religieus instituut een eigen ruimte heeft met daarin geschiedschrijving (internationaal, nationaal en lokaal), regel en gebruiken, namen- en adreslijsten, gebedenboeken, (auto)biografieën van stichter(es) en (prominente) leden.

c. Beschrijving van de boeken

Bij de basisregistratie van boeken in de bibliotheek van het Erfgoedcentrum werden trefwoorden toegekend aan een deel van de boeken in de studiezaal. Voor een betere ontsluiting worden in de komende jaren aan alle titels van boeken na 1800 trefwoorden toegekend op basis van een vernieuwde trefwoordenlijst. Belangrijk is daarbij het 'organisatietrefwoord': over welke orde/congregatie geeft het boek informatie. Ook wordt er aan elk boek zoveel mogelijk een korte inhoudsbeschrijving toegevoegd - omdat titels niet altijd duidelijk maken waar boeken over gaan - en een beschrijving van eventuele illustraties.

Voor de tijdschriftencollectie is in de afgelopen periode al een inhoudsbeschrijving aan de registratie toegevoegd, op basis van de beschrijvingen in de BKNP.

Ook voor de boeken in de collectie tot 1800 heeft het toevoegen van trefwoorden en inhoudsbeschrijving een meerwaarde. Hier zal dit vooral de ontsluiting zelf verbeteren, en niet zozeer de relevantie van deze boeken voor het kloosterleven verhelfen. We zullen hiermee in de komende beleidsperiode een begin maken.

Een andere mogelijkheid om de ontsluiting van de bibliotheek te verbeteren is het zelfstandig zichtbaar maken van specifieke deelcollecties, bijvoorbeeld de wervingsfolders, stripboeken of kinderboeken, maar ook de historische bibliotheek van Klooster Sint Agatha zelf als exemplarisch voor het fenomeen 'kloosterbibliotheek'. Na verbetering van de registratie zoals hierboven genoemd, kunnen deze deelverzamelingen (digitaal) uit de collectie worden gelicht.

Dit zal ook gebeuren ten aanzien van de boeken uit de catalogus van Klooster Sint Agatha in 1803 die nog steeds aanwezig zijn. In de afgelopen periode heeft een vrijwilliger van het Erfgoedcentrum de oude catalogus vergeleken met de huidige digitale registratie. Daarbij werd duidelijk dat ca. 60% van de boeken die er in 1803 waren, nog steeds aanwezig is.

Een derde mogelijkheid om de ontsluiting van de bibliotheekcollectie te verbeteren is, evenals bij de andere collecties, het toevoegen van digitale bestanden aan de beschrijvingen. Hiermee is reeds een begin gemaakt bij de middeleeuwse handschriften in de oude bibliotheek van Klooster Sint Agatha. Het meest bijzondere boek in deze verzameling, het *Graduale* van Johannes van Deventer, kan

inmiddels online worden geraadpleegd. In de komende jaren zal nog een aantal handschriften digitaal beschikbaar worden gesteld. Op het wensenlijstje voor digitalisering staan verder bijzondere illustraties in de boekencollectie, de wervingsfolders van religieuze instituten, kloosterregels en relevante indexen. Dit gaat vermoedelijk onze mogelijkheden in de komende beleidsperiode te boven.

d. Selectie

Door haar ontstaansgeschiedenis bevat de bibliotheekcollectie veel 'algemene' boeken en tijdschriften. Dit betreft zowel naslagwerken waarvan de functie met de komst van internet min of meer overbodig is geworden (woordenboeken, encyclopedieën, atlassen, catalogi enz.) als inhoudelijk 'algemene' werken (naslagwerken op het gebied van kunstgeschiedenis, filosofie en theologie, maar ook veel heemkunde en regionale Brabantse geschiedenis). Deze werken worden steeds minder of helemaal niet meer gebruikt, maar nemen wel veel ruimte in beslag. In sommige gevallen zijn ze bovendien gedigitaliseerd én in de Universiteitsbibliotheek van Nijmegen aanwezig.

De algemene boeken en tijdschriften nemen niet alleen veel kostbare ruimte in beslag, maar 'vertroevelen' ook de collectie. Het Erfgoedcentrum ambieert niet om een brede (katholieke) onderzoeksbibliotheek te bieden, maar om de vele specialistische werken met betrekking tot het Nederlands kloosterleven te beheren en te ontsluiten. Om die reden wordt er de komende jaren ge(de)selecteerd in de bibliotheekcollectie en worden te algemene werken afgestoten, om plaats te maken voor de kerncollectie.

Bij de tijdschriftencollectie is dit in 2021-2022 reeds gebeurd, waardoor er veel ruimte gewonnen is in zowel de studiezaal als het bibliotheekdepot en de collectie tijdschriften scherper is afgebakend.

Een tweede onderdeel waarop selectie zinvol is, zijn de met name twintigste-eeuwse boeken in de Kruisherbibliotheek van Sint Agatha. Zodra de catalogus van deze bibliotheek als afzonderlijk deelbestand beschikbaar is, kan de vraag gesteld worden in hoeverre we deze collectie met een omvang van ruim 200 strekkende meter ook fysiek in een kostbaar depot willen plaatsen. De boeken worden in Sint Agatha niet geraadpleegd en worden ook elders in Nederlandse bibliotheken (universiteitsbibliotheken en KB) bewaard. Er zijn in de afgelopen eeuw nu eenmaal veel boeken verschenen die in de meeste klooster- en seminariebibliotheken te vinden waren en intussen een herbestemming hebben gevonden. Deselectie van de publicaties na 1800 op de gebieden die niet rechtstreeks met leven en werken van de Kruisher te maken hebben, is te verantwoorden omdat in de catalogus de complete collectie is vastgelegd, omdat het gaat om boeken die op veel plaatsen te vinden zijn, en vanwege de toenemende beschikbaarheid van gedigitaliseerde uitgaven.

Een derde selectie-activiteit in de komende jaren betreft de aanzienlijke collectie nog onbeschreven liturgische boeken die nu in het depot staan. De boeken die bewaard worden, zullen worden ontsloten in de rubriek 'Liturgie' in de studiezaal.

Naast deselectie wordt de bibliotheekcollectie ook ieder jaar aangevuld via schenkingen en via aankoop. De collectiemedewerkers houden in de gaten welke nieuwe boeken over kloosters en kloosterleven verschijnen. Hierbij gaat met name ook de aandacht uit naar zogenoemde 'grijze literatuur', die vaak particulier wordt uitgegeven en die niet in de nieuwsbrieven van uitgevers te vinden is. Bij de besluitvorming om publicaties al dan niet op te nemen, is van meet af aan rekening

gehouden met de aanwezigheid van andere bibliotheekcollecties. Dat betreft met name de collecties van het KDC en de Universiteitsbibliotheek van Nijmegen, met een zeer uitgebreide verzameling theologische literatuur op beperkte afstand van Sint Agatha, maar ook die van (voormalige) studiecetra betreffende specifieke religieuze instituten. Uitgangspunt bij het opbouwen van de bibliotheekcollectie is de verantwoordelijkheid om het materiaal te verzamelen en beschikbaar te stellen voor het eigen onderzoeksterrein.

Overigen

Voor de komende beleidsperiode resteren nog twee andere activiteiten met betrekking tot de bibliotheek. Dit betreft ten eerste het ontwikkelen van beleid ten aanzien van boeken en tijdschriften in archiefcollecties; ook hier geldt dat de banden veel kostbare ruimte in beslag nemen, dat de titels vaak summier beschreven (en dus slecht te vinden) zijn, en dat er (mede daardoor) veel doublures voorkomen tussen en ook binnen verschillende archiefcollecties.

De tweede activiteit betreft de conservering van de zogenoemde 'Frenswegencollectie' in de oude bibliotheek van Klooster Sint Agatha. Deze collectie - van ca. 30 grotendeels middeleeuwse handschriften en oude drukken - is afkomstig uit Klooster Frenswegen in Duitsland. Het klooster werd begin 19e eeuw gesloten en de boeken raakten verspreid. Begin 20e eeuw is een deel in Klooster Sint Agatha terechtgekomen. Omdat hierin plakband gebruikt is, is conservering noodzakelijk. In de afgelopen jaren is hiervoor een plan geschreven door restauratie-atelier Nijhoff-Asser in Amsterdam. In de komende periode zullen de benodigde middelen bijeengebracht worden via fondswerving en worden de werkzaamheden uitgevoerd.

4.5 Voorwerpencollectie

De voorwerpencollectie in het Erfgoedcentrum beslaat mei 2023 bijna 4.500 voorwerpen, waarvan 1.300 voorwerpen van de Kruisheren en 3.200 van de andere orden en congregaties. Op de website van het Erfgoedcentrum zijn inmiddels bijna 4.000 beschrijvingen en afbeeldingen van voorwerpen digitaal te raadplegen.

Het doel van de collecties van het Erfgoedcentrum is om het kloosterleven zo goed mogelijk te 'vangen' door het samenbrengen van archieven, literatuur en voorwerpen. Voor de voorwerpencollectie houdt dat in: het bepalen en verzamelen van de meest kenmerkende voorwerpen voor kloosterleven in het algemeen, en voor de verschillende kloostergemeenschappen specifiek. Kenmerkend betekent dat voorwerpen van betekenis zijn voor de geschiedenis, de spiritualiteit en/of liturgie, het dagelijks leven, de taakuitoefening of de iconografie van een kloostergemeenschap, een groep religieuze instituten of het kloosterleven in het algemeen. In vergelijking met archiefbescheiden en boeken blijven voorwerpen doorgaans langer de muren en vitrinekasten van een kloostergemeenschap sieren. De voorwerpen zijn vaak van emotionele waarde voor de gemeenschap of een individu. Ze symboliseren een band met het verleden, met mensen die er niet meer zijn, werk dat gedaan is, speciale momenten binnen het gemeenschapsleven, een spirituele rijkdom enz.

De voorwerpencollectie van de Kruisheren is in de afgelopen jaren geselecteerd uit alles wat in het klooster bewaard was gebleven, als meest relevant voor de geschiedenis en spiritualiteit van de

Kruisheren. Daarbij zijn ruimere selectiecriteria gehanteerd dan bij andere orden en congregaties omdat het erfgoed in Sint Agatha 'thuis' is. Voor de orde minder relevante voorwerpen zijn door de Kruisheren vervreemd of aan verwante culturele instellingen in bruikleen gegeven; de bruikleenovereenkomsten worden door Stichting Sint Aegten beheerd. Voor de collectie portretten afkomstig uit Uden is overlegd met Krona over bruikleengeving, maar vooralsnog heeft Krona daar geen mogelijkheden voor. De overige voorwerpen zijn betekenisvol voor Klooster Sint Agatha en kunnen daar blijvend worden beheerd.

In het verleden zijn, in samenspraak met de andere orden/congregaties die bij het Erfgoedcentrum betrokken zijn, veel lijsten opgesteld van voorwerpen die op termijn naar het Erfgoedcentrum zouden worden overgebracht. Momenteel ervaren we een toename van het aantal voorwerpen dat bij het Erfgoedcentrum binnenkomt. Door de sluiting van kloosters, het afstoten van een teveel aan leefruimte en het overlijden van individuele leden komen veel voorwerpen nu naar Sint Agatha. Soms ineens, vaak in kleinere delen. De voorwerpen die overgebracht zijn, worden beschreven, gefotografeerd en verpakt. Nieuwe collecties en aanvullingen proberen we zo snel mogelijk te verwerken, zodat we bij eventuele onduidelijkheden navraag kunnen doen bij degenen die nog bekend zijn met de voorwerpen en hun gebruik. Met het overdragen van taken aan niet-religieuzen binnen een kloostergemeenschap gaat vaak ook kennis van (de betekenis van) een voorwerp verloren.

Het is belangrijk de komende jaren aandacht te blijven houden voor deze 'laatste' voorwerpen; om de vinger aan de pols te houden bij de sluiting van huizen, het overdragen van bezittingen en/of van bevoegdheden. Ook blijven we navraag doen bij die kloostergemeenschappen waarvan nog geen of weinig voorwerpen aanwezig zijn. De komende vijf jaren zullen de meeste werkuren voor de voorwerpencollectie dan ook blijvend worden besteed aan de hierboven beschreven fase van sluiting van kloosters/overbrenging van voorwerpen door de kloostergemeenschappen en het verzamelen van de bijbehorende informatie. Pas als het overgrote deel van de voorwerpen in huis is, is er tijd om de balans op te maken. Dan kan voor de gehele collectie gekeken worden of deze, naar de wens van de oprichters van het centrum, een weerspiegeling vormt van het Nederlandse kloosterleven. Inmiddels weten we al wel dat voorwerpen bij de meeste religieuze instituten niet systematisch bewaard zijn; er zit een behoorlijke mate van toevalligheid in wat bewaard is gebleven.

Doel van dit alles is om voor belangstellenden een representatieve collectie historische voorwerpen over kloosterleven te bewaren en beschikbaar te stellen, via de catalogus op internet, in eigen tentoonstellingen en door het in bruikleen geven aan andere museale instellingen. Voor een betere toegankelijkheid van de collectie is in de afgelopen beleidsperiode de trefwoordenlijst aangepast. De aanpassingen zullen de komende jaren in de hele collectie worden doorgevoerd.

5.   PUBLIEKSDIENSTEN

- 5.1   Openstelling kloostertuin
- 5.3   De fysieke studiezaal
- 5.4   De digitale studiezaal
- 5.5   Tentoonstellingen
- 5.6   Openstelling poortgebouw
- 5.7   Openstelling kloosterkerk
- 5.8   Rondleidingen
- 5.9   Evenementen

Klooster en Erfgoedcentrum streven naar een goede balans tussen enerzijds beheer- en publieksfuncties en anderzijds de verhouding tussen stilte en activiteiten. De kloostertuin is alle dagen toegankelijk van zonsopgang tot zonsondergang. De overige activiteiten vinden plaats op weekdays tijdens kantooruren of op zondagmiddag. De avonden en zaterdagen zijn in principe 'stille tijd'.

We onderscheiden voor het publieksaanbod een winter- en een zomerseizoen. In beide seizoenen kunnen onderzoekers op donderdag en vrijdag terecht in de studiezaal van het Erfgoedcentrum. De collectiemedewerkers hebben beurtelings twee weken 'studiezaaldienst'. De overige publieksactiviteiten concentreren zich rond de zomerperiode. Van Pasen tot eind oktober zijn op woensdag-, donderdag-, vrijdag- en zondagmiddag delen van het klooster toegankelijk voor bezoek op eigen gelegenheid: de kloosterkerk, de tentoonstelling in het Erfgoedcentrum en het bezoekerscentrum in het poortgebouw. In deze periode vinden ook de rondleidingen en incidentele publieksactiviteiten plaats.

5.1   Openstelling kloostertuin

De tuin van Klooster Sint Agatha is dagelijks geopend en vrij toegankelijk voor wandelaars. Ook worden er regelmatig rondleidingen gegeven. De tuin staat bekend als een van de meest authentieke kloostertuinen in Nederland, is in de wijde omtrek geliefd en trekt ca. 15.000 bezoekers per jaar. De openstelling van de kloostertuin, als stilteplek en als plaats om te genieten van de natuur, geeft een sterke verbinding tussen klooster en omgeving.

5.2   De fysieke studiezaal

De studiezaal van het Erfgoedcentrum is geopend op donderdagen en vrijdagen. Dan is een van de medewerkers beschikbaar om materiaal uit het depot te halen en om onderzoekers te helpen. Het bieden van toegang tot de archieven en publicaties van religieuze instituten behoort tot de kerntaken van het Erfgoedcentrum. Jaarlijks komen tussen de 500 en 600 verzoeken om informatie binnen. Het aantal bezoeken aan de studiezaal lag in de afgelopen jaren - afgezien van de coronaperiode - rond 300 per jaar. Het studiezaalbezoek bij archiefdiensten loopt landelijk terug, maar dit is bij het Erfgoedcentrum nog niet te merken. Dit heeft te maken met de aard van het materiaal en met het feit dat veel archiefmateriaal niet vrij toegankelijk is en niet gedigitaliseerd online te raadplegen is.

5.3 De digitale studiezaal

Wel neemt ook bij het Erfgoedcentrum de dienstverlening via de zogenoemde 'digitale studiezaal' toe en liggen hier voor de nabije en verdere toekomst nog veel mogelijkheden. Bij de digitale dienstverlening kun je denken aan:

- a. het beantwoorden van vragen via email al dan niet gecombineerd met het toesturen van scans,
- b. het beschikbaar stellen via de website van inventarissen en catalogi,
- c. het beschikbaar stellen via de website van digitale collecties,
- d. het aanbieden van digitale onderzoeksinstrumenten,
- e. het aanbieden van digitale informatie over de collecties of onderwerpen die in de collecties aan bod komen.

a. *Beantwoorden vragen onderzoekers*

Ongeveer de helft van de zoekvragen die we ontvangen, wordt per mail afgehandeld. Dat daarbij ook regelmatig scans van archiefstukken worden toegezonden, kwam in paragraaf 4.1 al aan de orde. Het Erfgoedcentrum kan niet ieder verzoek om scans honoreren, omdat de aangevraagde dossiers te omvangrijk zijn of omdat er toestemming voor inzage nodig is. Bovendien zijn de vragen vaak zodanig van aard, dat ze niet op basis van enkele vooraf te bepalen documenten beantwoord kunnen worden.

b. *Inventarissen en catalogi*

De presentatie van inventarissen en catalogi via de website van het Erfgoedcentrum vormt de basis voor de toegankelijkheid van de collecties. In hoofdstuk 4 kwam aan de orde dat momenteel 100 archiefinventarissen, 29.000 boektitels, 4.000 beschrijvingen van voorwerpen en 850 beschrijvingen van bewegend beeld via de website raadpleegbaar zijn. In de komende beleidsperiode zullen daarop aanvullingen beschikbaar komen en wordt ook een catalogus met geluidsmateriaal gepubliceerd.

c. *Digitale collecties*

Bij het aanbieden van digitale collecties kunnen twee soorten collecties worden onderscheiden: die met *born-digital* documenten en die met scans of foto's van analoge collecties.

Veel archiefinstellingen beheren inmiddels *born-digital* documenten. Voor overheden geldt immers dat een groot deel van de formulieren alleen nog digitaal wordt opgemaakt. Voor het Erfgoedcentrum ligt dat anders: het overgrote deel van de archieven is in papieren vorm opgemaakt en ons advies is om in principe ook het beperkte aantal stukken dat nog toegevoegd wordt, op papier aan te leveren, eventueel in combinatie met de digitale versie. Verder publiceren enkele religieuze instituten een digitale nieuwsbrief, die door het Erfgoedcentrum bewaard worden. In de komende beleidsperiode wordt bekeken hoe deze bestanden beschikbaar kunnen worden gesteld.

De tweede manier om een digitale collectie te vormen is het digitaliseren van collectie-items die oorspronkelijk op andere dragers, meestal papier, zijn opgemaakt, zodat deze in de vorm van een digitaal bestand kunnen worden ingezien via internet. De onderzoeker heeft dan toegang tot een beschrijving in de inventaris en tot het stuk zelf. Voor het digitaliseren van collectie-onderdelen bestaan doorgaans drie redenen: het gemak van snelle raadpleging op afstand (stimulans voor gebruik

en vergroting van publieksbereik), een toename van de zoekmogelijkheden, en behoudsdoeleinden (het origineel van een gedigitaliseerd stuk kan meestal in het depot blijven). Verantwoord digitaliseren is een arbeids- en kennisintensief proces, dat grotendeels losstaat van de werkprocessen voor analogo erfgoed; het vergt extra investeringen van personeel en van middelen. De meest gebruikte methode is het scannen of fotograferen van de stukken. Een andere mogelijkheid om papieren documenten digitaal toegankelijk te maken, is het overtypen van gegevens. Dit gebeurt met name bij genealogische gegevens in registers.

Momenteel is een van de handschriften in de oude bibliotheek van de Kruisheren voorzien van scans en ook de reeds genoemde 'Fotocollectie' van het Erfgoedcentrum bevat gedigitaliseerd archiefmateriaal. In paragraaf 4.2 kwam aan de orde dat uit alle archieven een selectie foto's wordt gescand en gepubliceerd. Ook van de films in de kloosterarchieven worden digitale kopieën gemaakt, om ze te kunnen bekijken en zo min mogelijk uit het depot te hoeven halen. Van deze bestanden zullen we de komende jaren eveneens bekijken welke via de website toegankelijk gemaakt kunnen worden.

Het Erfgoedcentrum gaat in de komende beleidsperiode onderzoeken voor welke andere archiefstukken digitalisering een meerwaarde vormt en hoe dit dan het beste gerealiseerd kan worden. De archivariissen hebben hiervoor een eerste voorstel uitgewerkt, waarbij het met name gaat om 'basismateriaal' van de religieuze instituten: gegevens over stichting en stichter(es), registers, regels en constituties en kronieken. Het computerprogramma dat gebruikt wordt voor collectieregistratie biedt goede mogelijkheden om aan archiefbeschrijvingen digitale bestanden toe te voegen. Belangrijke vragen die nog beantwoord moeten worden zijn: gaan we 'in huis' digitaliseren of laten we dit elders doen? En vooral: hoe zorgen we voor het lange termijn beheer en de lange termijn toegankelijkheid van de digitale bestanden?

d. Digitale onderzoeksinstrumenten

De toegankelijkheid van de collecties kan ook verbeterd worden door het aanbieden van digitale onderzoeksinstrumenten. Zo wordt op de website van het Erfgoedcentrum uitgelegd hoe je kunt zoeken in een archiefinventaris, hoe je in een kloosterarchief informatie kunt vinden over personen en welke wegen je kunt bewandelen om afbeeldingen te vinden. Het samenstellen van onderzoeksinstrumenten is een tijdrovende aangelegenheid, zodat de realisatie ervan deels afhankelijk is van de inbreng van vrijwilligers.

Een van deze vrijwilligers heeft al enorm veel werk verzet voor de opbouw van een historisch overzicht van alle kloosters die Nederland kent of gekend heeft. Het overzicht laat in één oogopslag zien waar orden/congregaties gevestigd waren en welke kloosters in welke plaats stonden. Dit kan heel handig zijn voor iemand die op zoek is naar gegevens over een klooster of kloosterling, maar niet weet aan welke orde/congregatie klooster of kloosterling verbonden waren. Het bestand werd aanvankelijk opgezet voor kloosters vanaf 1800, maar is daarna aangevuld met een overzicht van middeleeuwse kloosters in samenwerking met em.prof.dr. Koen Goudriaan van de Vrije Universiteit. De online presentatie van deze gegevens wordt in de komende beleidsperiode verbeterd.

Een andere vrijwilliger werkt aan inleidingen op de archieven, met informatie over de opbouw, samenstelling en bijzonderheden van elk archief. Waar vind je een overzicht van de leden? Welke rechtspersonen waren er? Welke tijdschriften gaf de orde/congregatie uit? Ook dit kan handige informatie zijn bij het doen van onderzoek in het betreffende kloosterarchief.

Ten slotte zullen in de komende beleidsperiode aan verschillende collectiebeschrijvingen

trefwoorden worden toegevoegd om onderzoek te faciliteren. Hierbij is het vooral de wens dat onderzoekers bij de start van hun onderzoek een orde/congregatie kunnen selecteren en dan al het materiaal in beeld krijgen dat over deze orde/congregatie in het Erfgoedcentrum bewaard wordt.

e. Digitale informatie

Voor het digitaal beschikbaar stellen van nadere informatie over de collecties en over kloosterleven geldt net als voor het bovenstaande dat er tal van mogelijkheden zijn en dat het tijdrovende werkzaamheden zijn. De website van het Erfgoedcentrum heeft altijd een pagina gehad met een korte geschiedenis van het kloosterleven in Nederland en een pagina met informatie over de manier waarop religieuze instituten georganiseerd zijn. Verder is ooit een begin gemaakt met databestanden van kloosterlingen-kunstenaars en van monumentjes voor kloosters/orden/congregaties. Hier is al even niet meer aan gewerkt, maar mocht zich een mogelijkheid voordoen, dan worden ook deze bestanden verder opgebouwd. Andere ideeën voor het verstrekken van informatie zijn een begrippenlijst van kloosterlijke termen, webexposities van bijzondere archiefstukken en/of de presentatie van onderzoek dat in het Erfgoedcentrum wordt verricht. We hopen hiermee in de komende beleidsperiode in ieder geval een begin te maken.

5.4 Tentoonstellingen

De benedenverdieping van het Erfgoedcentrum is ingericht als tentoonstellingsruimte. De vormgeving daarvan sluit zoveel mogelijk aan bij de natuurlijke inrichting en sfeer van het klooster, die deel uitmaken van de doelstelling van het Erfgoedcentrum. Hoewel het aanvankelijk de bedoeling was om een semipermanente tentoonstelling te realiseren, zijn er sinds 2013 feitelijk zeven volledig nieuwe tentoonstellingen gemaakt, die rond de 4.000 bezoekers per jaar trokken. De wisselingen vormden een (te) zware inspanning voor de staf en daarom wordt de werkwijze in de komende beleidsperiode teruggebracht naar het oorspronkelijke uitgangspunt. Tevens zullen we voor de inhoud aansluiting zoeken bij de huidige trend om een open depot of 'schatkamer' in te richten. Hierbij gaat het niet zozeer om een grote lijn in de hele tentoonstelling, maar om het tonen van interessante objecten met elk hun eigen verhaal. Die opzet maakt een gedeeltelijke herinrichting gemakkelijker te realiseren.

Voor de financiering van de tentoonstellingen dienen grotendeels externe middelen te worden geworven. Aan bezoekers wordt een 'vrije bijdrage' gevraagd; de ervaring leerde dat het heffen van entreegelden veel gedoe met zich meebrengt en nauwelijks meer inkomsten genereert. Het Erfgoedcentrum houdt daarnaast een jaarlijkse fondswervingsactie voor publiekspresentaties. Tegelijkertijd worden de kosten van tentoonstellingen laag gehouden en wordt bij investeringen altijd de bruikbaarheid gedurende lange termijn in de gaten gehouden.

5.5 Openstelling poortgebouw

In 2009 is het poortgebouw van het klooster gerestaureerd, dat sindsdien functioneert als bezoekerscentrum voor het kloostercomplex. Er is informatie verkrijgbaar over het klooster en het gebouw heeft een horecafunctie. Sinds 2016 is het bezoekerscentrum eveneens toeristisch informatiepunt voor het Land van Cuijk, waarvoor jaarlijks een overeenkomst wordt afgesloten.

De horeca-activiteiten worden georganiseerd door de publieksmedewerker en uitgevoerd door vrijwilligers. Als bij de ontvangst van groepen de werkzaamheden te omvangrijk zijn voor vrijwilligers,

wordt een cateraar ingehuurd. De inkomsten van het poortgebouw dekken de kosten van dit bouwdeel. De huidige opzet kan alleen worden gerealiseerd dankzij vrijwilligers. Er is best veel vrijwilligersinzet nodig voor het bezoekerscentrum, ook al vanwege de eigen gemaakte kloosterkoek en kloostersoep. En sinds 2021 heeft Klooster Sint Agatha zijn eigen kloosterbiertje '1371'. Momenteel loopt het prima, maar ieder jaar wordt bekeken of er ergens bijstelling nodig is.

In het kader van het herbestemmingstraject voor Klooster Sint Agatha zijn de mogelijkheden voor uitbesteding van de horecafunctie onderzocht. Besloten is echter om deze in eigen beheer te houden; dat kost tijd en energie, maar op deze manier kunnen we ervoor zorgen dat de sfeer en de activiteiten bij het klooster blijven passen. De dynamiek van professionele horeca zou in Klooster Sint Agatha al snel in botsing komen met de kloostersfeer, omdat op deze locatie openstelling in de avonduren en voor feesten en partijen noodzakelijk bleken voor een haalbare exploitatie. Met een horecafunctie in eigen beheer blijft het poortgebouw tot onze beschikking. Bovendien is er geen overlegsituatie nodig - die ook tijd kost - als we de horecafunctie nodig hebben bij de ontvangst van bezoekers, rondleidingen, vergaderingen enz.

5.6 Openstelling kloosterkerk

Na de coronaperiode heeft de gemeenschap de kloosterkerk niet meer in gebruik genomen voor liturgievieringen. De parochie heeft in 2022, na 651 jaren, officieel afscheid genomen van de Kruisheren als voorgangers. De Kruisheren houden nu tweemaal daags een besloten viering in de zogenoemde 'dagkapel' in een van de kloostergangen. De continuïteit daarvan is mede te danken aan de deelname van enkele andere bewoners.

In bijna ieder klooster neemt de kerk of de kapel een centrale plek in. De aanwezigheid van de kloosterkerk als plaats van gebed, bezinning en liturgie is essentieel voor het functioneren van Klooster Sint Agatha als geheel. Met enkele nieuwe bewoners worden mogelijkheden onderzocht om ook hiervoor nieuwe vormen te vinden. Dit is niet eenvoudig; bezinning en gebed worden al gauw gezien als activiteiten die aan moeten spreken, terwijl misschien evenzeer een besluit nodig is om te willen participeren in een traditie die iets waardevols te bieden heeft. Daarnaast blijft zelf de verantwoordelijkheid dragen een andere inspanning te zijn dan meedoen. Voor nieuwe vormen wordt aansluiting gezocht bij de basis van het getijdengebed (psalmzang, Bijbellezing) en bij de schoonheid van liturgische muziek. Er is nu sprake van een overgangsfase, waarin het 'oude' voortgaat en tegelijkertijd nieuwe wegen worden gezocht; op dit moment in de vorm van een dagsluiting en van maandelijkse gezongen vespervieringen waaraan publiciteit gegeven wordt. In de komende beleidsperiode zal zich uitkristalliseren wat wel/niet haalbaar is ten aanzien van liturgische vieringen in de kloosterkerk. Daarnaast wordt overwogen om de kloosterkerk overdag open te stellen voor wie er even binnen wil lopen.

5.7 Rondleidingen

Sinds de opening heeft het Erfgoedcentrum de mogelijkheid geboden voor rondleidingen aan groepen. Deze rondleidingen worden gegeven door ca. 7 vrijwilligers. In coronatijd waren er geen rondleidingen mogelijk, maar daarna liep het aantal aanvragen al gauw weer op. Het klooster is met al zijn mogelijkheden (zalen, tentoonstelling, kloostertuin, horeca) een geschikte plek voor groepsbezoeken. Bovendien is er sinds 2021 in de zomermaanden op elke vrijdagmiddag een 'inlooprondleiding', waarvoor belangstellenden zich niet van tevoren aan hoeven melden. Vanaf 2023

wordt enkele keren per jaar een tuinrondleiding toegevoegd. In 2022 werden in het zomerseizoen meer dan 1.100 mensen rondgeleid.

De huidige werkwijze zal in de volgende periode worden voortgezet. De inhoud van de rondleiding wordt op gezette tijden aangepast aan wijzigingen in de inrichting van het Erfgoedcentrum en het kloosterterrein, en aan de concrete groepen die zich aanmelden. Dit zijn meestal ouderen, mensen die de regio bezoeken of mensen met belangstelling voor (religieus) erfgoed. Af en toe meldt zich een schoolklas, maar het meer structureel aanbieden van een educatief programma voor scholieren is met de huidige bezetting niet haalbaar. Op de nieuwe website verwijzen we wel naar een lespakket over kinderen in voormalig Nederlands-Indië, dat in 2023 werd uitgegeven door onderzoekers van de Radbouduniversiteit. Hiervoor werd een pilotbijeenkomst gehouden in Sint Agatha, waar de bijbehorende documentaire bronnen worden bewaard.

5.8 Evenementen

Het aantal evenementen in onze samenleving neemt jaarlijks toe; extra activiteiten zijn een middel geworden om jezelf te profileren. Het Erfgoedcentrum ontvangt bijna dagelijks uitnodigingen voor deelname aan of het bijwonen van openingen, open dagen, adviesdagen, netwerkbijeenkomsten, symposia, toeristische evenementen enz. Het zijn er zoveel geworden, dat ook hierin beleid niet overbodig is. Waar gaan we wel/niet naar toe? Waar doen we wel/niet aan mee?

Voor de eerste vraag geldt, dat we ons doorgaans beperken tot bijeenkomsten die bijdragen aan de kwaliteit van onze werkzaamheden, bijvoorbeeld bijeenkomsten van organisaties waarvan we lid zijn. Ten aanzien van representatieve bezoeken en netwerkbijeenkomsten zijn we terughoudend. Soms kunnen vrijwilligers hierbij helpen.

Waar doen we aan mee? Welke extra activiteiten organiseren we zelf? Activiteiten buiten het vaste patroon om, kunnen worden ingezet om zowel reeds betrokken als nieuwe mensen te attenderen op het bestaan en de mogelijkheden van het Erfgoedcentrum. Omdat het echter genoeg moeite kost om met een kleine staf alle 'vaste' werkzaamheden te realiseren, zijn we in de afgelopen jaren terughoudend geworden ten aanzien van dergelijke extra's. Ze vragen zonder uitzondering werktijd - voor zowel de organisatie als de bekendmaking als de uitvoering -, die ten koste gaat van de continue lijn. Evenementen zijn voor het Erfgoedcentrum het beste haalbaar als ook daarin een zekere vaste structuur zit. In de afgelopen jaren is gekozen voor een speciaal programma op drie momenten: de dagen rond Hemelvaart (als het 'voetveer' tussen Sint Agatha en Middelaar over de Maas vaart), het 'plattelandsrondje' in mei (een fietstocht in het buitengebied van het Land van Cuijk) en de Open Monumentendag in het tweede weekend van september. Het speciale programma kan bestaan uit extra rondleidingen, een concert, een inleiding enz. Mogelijkheden voor speciale activiteiten zullen ook in de komende jaren zoveel mogelijk op deze dagen worden geconcentreerd.

6. ORGANISATIE

- 6.1 De staf
- 6.2 Vrijwilligers
- 6.3 Bestuur en toezichhouders
- 6.4 Samenwerking
- 6.5 Administratie en archief
- 6.6 Automatisering

6.1 De staf

Het Erfgoedcentrum heeft momenteel 11 medewerkers in dienst, met een gezamenlijke arbeidstijd van ruim 7 fte. De vaste staf wordt bijgestaan door tientallen vrijwilligers en incidenteel een stagiaire. De staf van het Erfgoedcentrum coördineert alle activiteiten op het kloosterterrein. Deze vorm van centrale aansturing zorgt ervoor dat de samenwerking van tientallen betrokkenen, waaronder recentelijk een groep nieuwe bewoners, goed verloopt.

Na de oprichting van het Erfgoedcentrum kwamen vanuit het Dienstencentrum Kloosterarchieven in Nijmegen archivariissen, een administrateur en directeur naar Sint Agatha. Zij kregen er nieuwe taken bij: het beheren van boeken en voorwerpen, de zorg voor een gebouw en een computersysteem, de openstelling van de studiezaal. Daarna volgden er publieksactiviteiten (tentoonstellingen, bezoekerscentrum, rondleidingen enz.) en werkzaamheden rond (de herbestemming van) het kloostercomplex. De ontwikkelingen brachten met zich mee dat de taken van vaste medewerkers meerdere keren verschoven en dat soms merkwaardige taakcombinaties ontstonden.

In de afgelopen beleidsperiode vonden ingrijpende wijzigingen plaats door de pensionering van bibliothecaris en huismeester, het vertrek van een archivaris, publiekmedewerker en systeembeheerder, en het onverwachte overlijden van de hoofdarchivaris. De staf is met vijf nieuwe collega's sterk verjongd en de taakverdeling is duidelijker geworden. Alle publieksdiensten voor de brede doelgroep (de ontvangst van bezoekers in het poortgebouw en bij de tentoonstelling, de organisatie van rondleidingen, de organisatie van evenementen en de communicatie/pr) zijn ondergebracht bij één stafmedewerker. Dit heeft meer rust gegeven aan degenen die werken met de collecties en in de studiezaal. Het beheer van de onroerende goederen is losgekoppeld van de dagelijkse onderhoudswerkzaamheden en in het takenpakket van de administrateur ondergebracht. Voor het dagelijks onderhoud van gebouwen en tuin zijn de uren van de huishoudelijke dienst uitgebreid. Er zijn nog enkele 'veelzijdige takenpakketten' blijven bestaan (bij vrijwilligerscoördinator/medewerker publieksdiensten en bij de directeur); dit is in een kleine organisatie met veel verschillende activiteiten waarschijnlijk onvermijdelijk. Blijvend aandachtspunt voor de werkorganisatie is het afbakenen van de hoeveelheid (verschillende) activiteiten. De werkuren zijn momenteel als volgt verdeeld:

<i>Activiteit</i>	<i>Aantal uren</i>	<i>Aantal medewerkers</i>
Collectiebeheer en studiezaal	116	5
Administratie en beheer onroerend goed	40	2
Schoonmaak/onderhoud gebouwen en tuin	46	2

Publieksdiensten + vrijwilligerscoördinator	24	1
Directie	36	1
	262	

De werkorganisatie heeft momenteel geen directe knelpunten. Veranderingen die voorzien kunnen worden zijn:

- de noodzaak van meer kennis op het terrein van digitalisering;
- de afloop van een tijdelijke aanstelling van een van de archivariissen eind 2024;
- niet lang na afloop van de beleidsperiode die nu beschreven wordt de pensionering van de vrijwilligerscoördinator/medewerker publieksdiensten en de directeur;
- de noodzaak om op termijn het aantal fte terug te brengen vanwege de financieringsstructuur van het Erfgoedcentrum.

In de komende periode zal een visie op de lange termijn samenstelling en werkzaamheden van de staf worden ontwikkeld.

Bij een kleine staf betekent het uitvallen van een medewerker soms dat er een hele 'afdeling' wegvalt. Door het vastleggen van werkprocessen en door werkoverleg op verschillende terreinen bewerkstelligen de medewerkers dat zij elkaar tot op zekere hoogte kunnen vervangen.

Het Erfgoedcentrum is bij het beheren van bronnen over (de geschiedenis van het) kloosterleven gebaat bij de samenwerking van medewerkers met verschillende achtergronden. Kennis van archivalie, geschiedenis en theologie kunnen niet ontbreken. Als werkgever biedt het Erfgoedcentrum aan medewerkers de gelegenheid om zich ontwikkelingen in hun vakgebied eigen te maken en om kennis te verwerven over het Nederlandse kloosterleven. Nieuwe medewerkers moeten in veel gevallen binnen het centrum worden ingewerkt in de Nederlandse kloostergeschiedenis en/of de kloosterlijke leefwijze, omdat dit niet meer tot de algemene ontwikkeling behoort. Het centrum streeft naar een zodanige samenstelling en leeftijdsopbouw van de staf, dat ook in de toekomst kennis over en affiniteit met kloosterleven gegarandeerd blijven.

6.2 Vrijwilligers

De werkzaamheden in Sint Agatha zouden niet verricht kunnen worden zonder de bijdrage van vrijwilligers. Klooster en Erfgoedcentrum kunnen voor een belangrijk deel als vrijwilligersorganisatie worden gekwalificeerd, hetgeen ook in de toekomst het geval zal blijven. Vrijwilligers zijn behulpzaam bij het registreren, verpakken en coderen van het erfgoed, ontvangen gasten voor de tentoonstelling en in het bezoekerscentrum, geven rondleidingen en helpen bij het onderhoud van huis en tuin. De verantwoordelijkheid voor de taken ligt bij staf, maar in de uitvoering werken stafmedewerkers en vrijwilligers samen.

Het aantal vrijwilligers is in de afgelopen beleidsperiode gegroeid van ca. 55 naar ruim 70 personen. De meeste vrijwilligers meldden zichzelf, sommige zijn geworven via de vrijwilligerscentrale in Cuijk of via IVN (tuinvrijwilligers). De vrijwilligerscoördinator is voor alle vrijwilligers het centrale aanspreekpunt: zij houdt intakegesprekken, sluit vrijwilligersovereenkomsten, houdt contact met de vrijwilligers, zorgt voor informatievoorziening en organiseert bijeenkomsten. Bij het concrete werk worden de vrijwilligers begeleid door een stafmedewerker op het terrein waar zij werkzaam zijn.

6.3 Bestuur en toezichhouders

De leden van de stichtingsbesturen worden benoemd door toezichhouders. Bij Stichting Erfgoedcentrum is dat de Participantenraad. Deze raad wordt op haar beurt gekozen door de Participantenvergadering: de jaarlijkse bijeenkomst van kloostergemeenschappen die in het Erfgoedcentrum participeren. Bij Stichting Sint Aegten heeft het provinciaal bestuur van de Kruisheren een toezichhoudende functie. De verwachting is dat de Europese provincie van de Kruisheren op termijn ophoudt te bestaan. Het is voor de stichting niet werkbaar als een generaal bestuur op grote afstand dan de bevoegdheid zou hebben om bestuursleden te benoemen of besluiten te nemen over het beheer van Nederlands cultureel erfgoed. Het is belangrijk dat hierover tijdig afspraken worden gemaakt met het provinciaal bestuur van de Kruisheren.

Bij de keuze van bestuurders wordt gezocht naar mensen die bekend zijn met de kloosterlijke traditie en leefsfeer en die affiniteit hebben met erfgoedbeheer. De bestuursleden van de Stichting Erfgoedcentrum zijn momenteel allemaal mensen die bij religieuze instituten zijn betrokken. De nauwe band van de bestuurders met kloostergemeenschappen waarborgt dat het centrum in het verlengde van deze gemeenschappen opereert. Bij Stichting Sint Aegten zijn er, naast bestuursleden uit de religieuze wereld, bestuursleden die met een specifieke deskundigheid werden aangetrokken, zoals het onderhoud van de gebouwen en het beheer van een oude bibliotheek.

Voor nieuwe bestuursleden geldt, evenals voor stafleden, dat kennis over kloosterleven niet meer vanzelfsprekend is. Besturen zullen zelf moeten zorgen voor bekendheid met de religieuze traditie waarbinnen Klooster Sint Agatha functioneert en voor overdracht van de intenties waarmee het erfgoedbeheer in Sint Agatha is ontwikkeld.

6.4 Samenwerking

Klooster en Erfgoedcentrum hebben contacten opgebouwd met relevante organisaties en instellingen. Het Erfgoedcentrum beoogt actief te participeren in overlegstructuren met verwante culturele instellingen: archieven, theologische bibliotheken en religieuze musea. Je leert van elkaar, kunt activiteiten afstemmen en overleggen over ontwikkelingen in het vakgebied.

Vanuit de ontstaansgeschiedenis van het Erfgoedcentrum bestaat er een relatie met het Katholiek Documentatiecentrum (KDC) in Nijmegen. Gezien de beperkte fysieke afstand, de aard van beider collecties en het gemeenschappelijke verleden is de Radbouduniversiteit voor het Erfgoedcentrum de meest vanzelfsprekende samenwerkingspartner op het terrein van wetenschappelijk onderzoek naar bronnen uit de katholieke (klooster)traditie. Het Erfgoedcentrum streeft hier naar samenwerking waar mogelijk.

Vanaf de start van het Erfgoedcentrum zijn contacten opgebouwd met andere archiefinstellingen. Het Erfgoedcentrum is lid van de KVAN (Koninklijke Vereniging Archivarissen Nederland) en de archivarissen bezoeken de periodieke contactdagen. Hetzelfde geldt voor de gebruikersvereniging van het computerprogramma dat in het Erfgoedcentrum functioneert. De huidige en vorige bibliothecaris nemen deel aan bijeenkomsten van de Vereniging voor het Theologisch Bibliothecariaat. En als geregistreerd museum is het Erfgoedcentrum ingebed in de museale infrastructuur van Nederland.

Het gebeurt regelmatig dat culturele instellingen voorwerpen en/of archiefstukken in bruikleen vragen voor een tentoonstelling. Waar mogelijk werkt het Erfgoedcentrum daaraan mee. Daarnaast vindt concrete samenwerking met verwante culturele instellingen het meest plaats met instellingen in

de omgeving, met name het KDC in Nijmegen, het Brabants Historisch Informatiecentrum (BHIC) in Den Bosch en Krona in Uden. Het Erfgoedcentrum wil in de komende jaren de mogelijkheid onderzoeken van meer samenwerking met BHIC op het terrein van digitalisering en bestandsbeheer.

Naast samenwerking met culturele instellingen onderhoudt Klooster Sint Agatha contacten met overheden. De gemeente Land van Cuijk, provincie Noord-Brabant en RCE zijn regelmatig gesprekspartner bij ontwikkelingen in het klooster. Met de organisatie van '2021 Jaar van het Brabantse Kloosterleven' heeft de provincie Noord-Brabant er, samen met de KNR, aan bijgedragen dat in Noordoost-Brabant meer contacten zijn ontstaan tussen de kloosters. Dit is onder andere te danken aan de oplevering van 'Ons Kloosterpad', een 300 km lange wandeling langs Brabantse kloosters.

De publieksfuncties van klooster en Erfgoedcentrum zijn in de afgelopen jaren toegenomen en daarmee de samenwerking met toeristische instellingen en de participatie in toeristische evenementen. Het Erfgoedcentrum werkt onder andere samen met het RBT (Regionaal Bureau Toerisme) Land van Cuijk. Het bezoekerscentrum functioneert sinds 2015 als informatiepunt van het RBT. In de samenwerking met de toeristische sector proberen we onze doelstelling goed in het oog te houden. Klooster Sint Agatha biedt aan belangstellenden informatie over kloosterleven. Die belangstellenden mogen een 'breed publiek' betreffen, maar het primaire doel is niet om groepen te vermaken of een zo groot mogelijk bezoekersaantal te realiseren. In de samenwerking met toeristische instellingen worden klooster en Erfgoedcentrum al snel beschouwd als 'toeristische onderneming', een kwalificatie die we zelf nooit zouden kiezen. Samenwerking met toeristische organisaties is een adequaat middel om publiek te bereiken, en ook om de minimale inkomsten te genereren die nodig zijn voor het in stand houden van een gastvrij bezoekerscentrum, mits de primaire doelstelling van het Erfgoedcentrum voorop blijft staan.

6.5 Administratie en archief

De stichtingen voeren beide een administratie en vormen archief. In de praktijk administreert Stichting Sint Aegten alles wat met het beheer van de onroerende goederen te maken heeft. Stichting Erfgoedcentrum verzorgt de personeelsadministratie, de administratie betreffende activiteiten in het Erfgoedcentrum en de correspondentie met participanten. Er functioneert in Sint Agatha nog een derde stichting, de Stichting Steunfonds Erfgoed Nederlands Kloosterleven, die het fonds beheert voor de werkzaamheden van Stichting Erfgoedcentrum. Voor alle stichtingen zijn in de afgelopen jaren administratieve procedures ontwikkeld en vastgelegd.

De stichtingsarchieven bestonden tot 2022 uit papieren documenten. Digitaal opgemaakte documenten werden in principe uitgeprint voor zover ze in het archief bewaard moesten worden. Bij de overgang naar bestandsopslag in de cloud, zoals beschreven in paragraaf 4.1, is een nieuwe digitale mapstructuur ontwikkeld, die onder andere als doel heeft de stichtingsarchieven als digitale archieven te beheren. In de komende beleidsperiode zal hiervoor een definitieve structuur worden afgesproken en geïmplementeerd.

6.6 Automatisering

Sinds het voorjaar van 2021 heeft Klooster Sint Agatha een glasvezelverbinding. In de winter van 2021/2022 is het ict-systeem van het Erfgoedcentrum zodanig ingericht, dat de basisvoorziening

bestaat uit een internetverbinding en computers die via de internetverbinding (zowel bekabeld als wifi) met elkaar met de cloud verbonden zijn.

Tegelijk met deze herinrichting zijn bijna alle (reeds enige tijd afgeschreven) werkstations vervangen. Sindsdien functioneren er 9 laptops en 10 computers, een patchkast, netwerkprinter en enkele scanners. Met name de collectiemedewerkers gebruiken laptops, waarmee ze op verschillende plekken kunnen werken. De belangrijkste software die geïnstalleerd is, is Office365 (kantoorsoftware), Mais-Flexis (collectieregistratie) en Exact (boekhoudprogramma). Van al deze programma's worden nu webversies gebruikt. Het onderhoud van het computersysteem gebeurt op afstand door een ICT-bedrijf. De administrateur onderhoudt de contacten met dit bedrijf.

7. COMMUNICATIE EN PR

- 7.1 Interne communicatie
- 7.2 Websites
- 7.3 Nieuwsbrieven
- 7.4 Overige communicatiemiddelen

Zoals reeds opgemerkt in de inleiding, kan dit beleidsplan onder andere worden gezien als een vorm van communicatie tussen allen die bij het Erfgoedcentrum en Klooster Sint Agatha betrokkenen zijn. Een adequaat communicatiepatroon is voor het goed functioneren van klooster en Erfgoedcentrum essentieel. Met steeds meer mensen en activiteiten zijn geleidelijk aan vormen ontwikkeld voor interne en externe communicatie. Ook hierbij proberen we de balans in de gaten te houden tussen de mogelijkheden - aan communicatie kan altijd meer aandacht worden besteed - en de beschikbare tijd.

In 2017 heeft een vrijwilliger het initiatief genomen om voor Klooster Sint Agatha een communicatieplan samen te stellen. Het plan licht toe wat de doelen en doelgroepen van communicatie zijn, wie eraan werken en met welke middelen. Het plan zal in de komende beleidsperiode minstens eenmalig bijgewerkt worden.

7.1 Interne communicatie

De eerste vorm van communicatie betreft die binnen Klooster Sint Agatha zelf. Deze krijgt onder andere vorm in het werkoverleg van de staf en door middel van een periodiek 'nieuwtjes bulletin' per mail naar medewerkers, vrijwilligers, bestuursleden, bewoners en gebruikers van het kloostercomplex. Op bestuursniveau wordt de interne communicatie geconcretiseerd in bestuursvergaderingen en bijeenkomsten van besturen met toezichthouders (Participantenraad en provinciaal bestuur Kruisheren).

7.2 Websites

Websites vormen voor culturele instellingen de meest geraadpleegde informatiekanalen; zij bieden zowel incidentele als structurele informatie. Dat geldt ook voor het Erfgoedcentrum en Klooster Sint Agatha.

Het Erfgoedcentrum heeft al vrij snel na de oprichting een website laten ontwikkelen: www.erfgoedkloosterleven.nl. Via deze website kun je onder andere de inventarissen en catalogi van het Erfgoedcentrum raadplegen. Het aantal bezoeken ligt rond de 150 per dag met gemiddeld 4 tot 5 pagina's. In het vorige beleidsplan stond reeds het voornemen om de website te vernieuwen naar een gangbaar CMS (content management systeem). Omdat de aansluiting op glasvezel langer duurde dan verwacht, wordt hier pas nu aan gewerkt. Het is de bedoeling om daarbij ook de presentatie van de collecties te verbeteren en meer informatie op te nemen over de werkzaamheden voor en onderzoek in de collecties.

Voor algemene informatie over Klooster Sint Agatha is in 2016 de website www.kloostersintagatha.nl ontwikkeld. Deze website heeft een koepelfunctie: vermelding van algemene gegevens over Klooster Sint Agatha, doorverwijzing naar de organisaties die op het kloosterterrein werkzaam zijn en een agenda van de activiteiten. Het aantal bezoeken ligt hier op 80

per dag met gemiddeld 2,6 pagina's. Ook deze website zal in 2023 worden herzien en een vergelijkbare vormgeving krijgen als de nieuwe website van het Erfgoedcentrum.

7.3 Nieuwsbrieven

Een tweede communicatiemiddel dat sinds lange tijd functioneert, zijn de nieuwsbrieven die worden verspreid. Het Erfgoedcentrum geeft sinds 2003 de *Kroniek Sint Agatha* uit, een papieren nieuwsbulletin met informatie over de collecties en de activiteiten in het centrum. Het was tot 2020 een kwartaalblad met 4 pagina's, maar verschijnt sinds enkele jaren halfjaarlijks met 6 pagina's. Uit de reactie die we krijgen, maken we op dat het blad goed gelezen wordt en voldoet.

Het aantal abonnees bedraagt ca. 600 per post en ca. 600 digitaal. Dit betreft de religieuze instituten in Nederland, met het Erfgoedcentrum verwante instellingen en particulieren die zich voor toezending van het blad hebben aangemeld. Aan bezoekers van de studiezaal wordt gevraagd of zij interesse hebben in het informatiebulletin en ook bezoekers van de tentoonstelling kunnen zich aanmelden via een intekenlijst. De *Kroniek* wordt geleidelijk aan steeds meer digitaal toegestuurd, om de druk- en portokosten beperkt te houden.

Die toezending geschiedt dan via de digitale *Nieuwsbrief Klooster Sint Agatha*, waarop iedereen zich via www.kloostersintagatha.nl kan abonneren (of uitschrijven). De nieuwsbrief wordt twee tot vier keer per jaar aan ca. 600 personen rondgestuurd, afhankelijk van het nieuws dat te melden is. Het voornemen is om van de digitale *Nieuwsbrief* minimaal vier edities per jaar te maken en deze, net als de website www.erfgoedkloosterleven.nl, in de komende beleidsperiode geleidelijk aan meer in te zetten voor presentatie van de collecties en van onderzoek in de collecties.

7.4 Overige communicatiemiddelen

Andere communicatiemiddelen voor klooster en Erfgoedcentrum zijn de folders, de Facebook-pagina, vermeldingen (op borden, op websites, in agenda's of publicaties) en persberichten over activiteiten.

De vormgeving en informatie op de algemene folder van Klooster Sint Agatha en Erfgoedcentrum worden bij iedere drukopdracht opnieuw bekeken en waar nodig aangepast. Voor de tentoonstellingen worden specifieke folders gedrukt, die eventueel in de algemene folder gelegd kunnen worden.

Klooster Sint Agatha en Erfgoedcentrum worden vermeld op borden (op het kloosterterrein en in de gemeente Land van Cuijk), op culturele en toeristische websites en in publicaties als gemeentegids en Pius Almanak. De medewerker publieksdiensten checkt periodiek de voor het klooster relevante vermeldingen bij derden en geeft waar nodig aangepaste informatie door. Dezelfde medewerker houdt ook de Facebook van het Erfgoedcentrum bij, die momenteel 950 volgers heeft.

Terwijl vermeldingen meer structureel van aard zijn en periodiek gecontroleerd kunnen worden, hangen persberichten direct samen met specifieke activiteiten en gebeurtenissen. Enkele medewerkers proberen er samen voor te zorgen dat bij activiteiten de regionale (en eventueel bovenregionale) pers geïnformeerd wordt. Dit zal de komende jaren meer gestructureerd worden.

8. FINANCIËN

- 8.1 Financiering Stichting Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven
- 8.2 Financiering Stichting Sint Aegten
- 8.3 Opbrengsten publieksactiviteiten
- 8.4 Vriendenkring/donateurs
- 8.5 Subsidies

Het Erfgoedcentrum is een particuliere instelling, waarvan de exploitatie primair particulier gefinancierd wordt. Voor investeringen en projecten wordt zo mogelijk mede een beroep gedaan op overheden en fondsen. De particuliere financiering heeft voor- en nadelen. Het centrum wordt niet afgerekend op korte termijn resultaten of bezoekersaantallen, en heeft minder last van wisselende visies van overheidsorganen in economische voor- en tegenspoed. Daardoor kan er gestaag iets worden opgebouwd. Het nadeel is dat er ook geen vangnet is in de vorm van een overheidslaag, die bij onverwachte gebeurtenissen of ontwikkelingen kan worden aangesproken. Al met al houden de stichtingen bij hun financieel beleid voortdurend de lange termijn in het oog.

8.1 Financiering Stichting Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven

Bij de oprichting van het Erfgoedcentrum kozen de religieuze instituten die participeren in Stichting Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven voor een financieringstermijn van 30 jaren: de periode 2005-2035. De middelen voor de financiering van het Erfgoedcentrum brachten de religieuze instituten onder in een zelfstandige stichting: Stichting Steunfonds Erfgoed Nederlands Kloosterleven. Die financiering betreft de basisactiviteiten van het centrum: behoud, beheer en de ontsluiting van kloosterlijk erfgoed. Bijkomende activiteiten worden gefinancierd uit extern te verwerven middelen; dit geldt met name voor een aantal publieksdiensten.

Het aantal participanten - en daarmee het bijeengebrachte kapitaal - is groter dan bij de oprichting van het centrum werd verwacht. Daar staat tegenover dat de opbrengsten van beleggingen minder gunstig zijn geweest dan verwacht. Berekeningen voorafgaand aan de oprichting van het Erfgoedcentrum gingen uit van gemiddeld 5% renteopbrengsten en 2% inflatie. Dat was toen een voorzichtige calculatie. De realiteit is dat in de periode 2006-2022 jaarlijks gemiddeld 3,25% rente is ontvangen bij een inflatie van 2,2%. Dit betekent dat het centrum zuinig aan moet doen: er is een verplichting aangegaan die waargemaakt dient te worden. Al met al lijkt tot op heden de gestelde financieringstermijn te kunnen worden gehaald; dit wordt jaarlijks opnieuw bekeken.

Veel instituten stelden bij de gekozen periode van 30 jaren na enige tijd de vraag: en wat daarna? Bij de start van het Erfgoedcentrum leefde de gedachte, dat het centrum na 30 jaren zijn maatschappelijke waarde bewezen zou hebben en dat de overheid vanaf 2035 zou willen inspringen. Toen de overheid zich, na de financiële crisis in 2008, terugtrok uit veel culturele taken, nam het bestuur van de Stichting Erfgoedcentrum het initiatief voor het realiseren van een tweede fonds, om het beheer van de kloosterarchieven (in minimale vorm) blijvend te kunnen financieren. Een groot aantal participanten droeg bij aan het bijeenbrengen van dit tweede fonds, dat tot op heden separaat op de balans van Stichting Steunfonds staat. Jaarlijks worden er nieuw ontvangen bedragen en beleggingsopbrengsten aan toegevoegd.

Recentelijk werd in bestuursvergaderingen van Stichting Erfgoedcentrum en Stichting Steunfonds opgemerkt, dat het onderscheid tussen de perioden voor en na 2035 een fictieve scheiding is voor

zover het gaat om de taak die het Erfgoedcentrum op zich heeft genomen: het blijvend behoud en beheer van de kloosterarchieven die in Sint Agatha zijn ondergebracht, met de gelden die daarvoor door de participanten bijeen zijn gebracht. De overgang tussen het erfgoedbeheer voor en na 2035 kan het beste vloeiend verlopen. Hoe eerder wordt gestreefd naar een perspectief voor de lange termijn, hoe meer middelen daarvoor nog beschikbaar zijn. Vermindering van ruimtegebruik, de concentratie op basistaken en samenwerking met andere instellingen kunnen opties zijn om de jaarlasten bij te stellen in de richting van een exploitatie die blijvend gedragen kan worden. Geschrokken van een 'kaalslag' in het cultuurlandschap hebben verschillende overheden momenteel weer een meer coöperatieve houding ten aanzien van cultuur en culturele instellingen dan tien jaar geleden. Het voornemen is om in de komende beleidsperiode het gesprek aan te gaan met verschillende partijen en een concrete visie te ontwikkelen op het lange termijn functioneren van Stichting Erfgoedcentrum.

8.2 Financiering Stichting Sint Aegten

De taken van Stichting Sint Aegten zijn tweërlei: het beheer van het gebouwencomplex in Sint Agatha en het beheer van het roerend cultuurbezit van de Kruisheren dat zich in Sint Agatha bevindt.

De stichting is eigenaar van de onroerende goederen. Voor het vervreemden of bezwaren van onroerende goederen is toestemming van de Europese provincie van de Kruisheren nodig. In het traject van herbestemming van de oost- en zuidvleugels is de keuze gemaakt om Klooster Sint Agatha als geheel te blijven beheren, met de stichting als eigenaar en beheerder. Andere gebruikers van gebouwen en gronden zijn huurders of pachters. Met het oog op de gewenste dynamiek op het kloosterterrein en de continuïteit van de exploitatie wordt bij de invulling van vrijkomende gebouwdelen gezocht naar functies met een stabiel karakter, zoals woon- of kantoorruimte.

De huren dekken in principe de kosten van de ruimte en voorzieningen die de huurders gebruiken. De kloosterkerk en de kloostertuin genereren echter veel minder inkomsten dan ze kosten. Deze onderdelen worden voor een groot deel gefinancierd uit de pachtopbrengsten van de landbouwgronden. Naar verwachting hebben de onroerende goederen in de komende vijf jaren een dekkende exploitatie.

Op verzoek van het provinciaal bestuur van de Kruisheren zijn de kosten voor het cultuurbeheer sinds een aantal jaren teruggebracht tot een minimale exploitatie. Door een zeer slecht beleggingsresultaat in 2022 werd het cultuurbeheer in dat jaar afgesloten met een negatief saldo. Vanaf 2024 zullen de Kruisheren een lagere jaarlijkse bijdrage betalen die niet wordt geïndexeerd. Dit betekent dat de activiteiten op het terrein van cultuurbeheer niet meer dekkend zijn. Voor zover het negatieve resultaat niet kan worden opgevangen door de inkomsten uit onroerende goederen, komt het ten laste van het eigen vermogen van de stichting. Daarnaast wordt nogmaals kritisch gekeken naar de werkzaamheden die worden verricht. De kosten voor het cultuurbeheer op langere termijn zullen worden bekeken in combinatie met het toekomstig functioneren van Stichting Erfgoedcentrum.

8.3 Opbrengsten publieksdiensten

De publieksactiviteiten genereren op verschillende manieren inkomsten, die ook weer worden aangewend voor deze activiteiten.

In de kloostertuin en bij de tentoonstelling in het Erfgoedcentrum staan collectebussen waarin mensen een bijdrage kunnen doen voor inrichting en onderhoud. Van mensen die worden rondgeleid wordt een vaste bijdrage gevraagd. Daarnaast zijn, dankzij de medewerking van een groot aantal

vrijwilligers, de opbrengsten uit de horeca meer dan kostendekkend. De kloosterkoek, kloostersoep en het kloosterbier genereren de inkomsten om het poortgebouw als gastvrij bezoekerscentrum te kunnen laten functioneren en onderhouden.

8.4 Vriendenkring/donateurs

Aan degenen die de *Kroniek Sint Agatha* en/of de digitale *Nieuwsbrief* ontvangen gaat eens per jaar een verzoek uit voor een financiële bijdrage aan de publieksactiviteiten in Sint Agatha, die uit extern verkregen middelen gefinancierd worden. Daarbij wordt geattendeerd op de mogelijkheid van een jaarlijkse automatische incasso. De meeste ontvangers van de informatiebladen hebben zelf aangegeven interesse te hebben in de ontwikkelingen en activiteiten van Klooster Sint Agatha. De jaarlijkse bijdragen uit de fondswervingsactie liggen rond de € 15.000. Hiermee zijn in de afgelopen jaren tentoonstellingen ingericht en is de bebording op het kloosterterrein vernieuwd. De werkwijze uit de afgelopen jaren zal in de volgende beleidsperiode worden voortgezet.

8.5 Subsidies

Naast de jaarlijkse donateursactie doen de stichtingen projectmatig een beroep op medefinanciering door fondsen en overheden. Om het onderhoudsintensieve klooster als gastvrije stilteplek te behouden, zijn externe financiële bijdragen onmisbaar. Bij activiteiten van de stichtingen wordt daarom altijd bekeken of er een beroep kan worden gedaan op subsidieverlenende instellingen.

In de afgelopen periode is de voorgenomen fondswerving rond het 650-jarig jubileum van Klooster Sint Agatha beperkt gebleven, onder andere door alle ontwikkelingen rond het coronavirus. Wel is de terugplaatsing van het Mauritsraam geheel gefinancierd door de provincie Noord-Brabant. Daarnaast zijn van zowel fondsen als overheden grote bijdragen ontvangen voor medefinanciering van de renovatie van de oost- en zuidvleugel. En ten slotte zijn de kosten voor het herstel van de tuinmuren voor het overgrote deel verworven via crowdfunding en het indienen van subsidieaanvragen bij restauratiefondsen. Dit wordt in de komende beleidsperiode afgehandeld.

Ook hopen we voor de komende periode dat de reeds aangevraagde onderhoudssubsidie van RCE toegekend wordt. Tevens zullen subsidies worden aangevraagd voor het herstel van de zogenoemde 'Frenswegencollectie' in de bibliotheek van Klooster Sint Agatha. De subsidiemogelijkheden voor tentoonstellingen worden in de gaten gehouden, evenals die voor verduurzaming van het klooster.

BIJLAGE: PARTICIPERENDE ORDEN, CONGREGATIES EN SAMENWERKINGSVERBANDEN

Broeders van Amsterdam
Broeders van de Christelijke Scholen
Broeders van Dongen
Broeders Franciscanen
Broeders van Huijbergen
Broeders van Sint-Joannes de Deo
Broeders van Heerlen
Broeders van Maastricht
Broeders Penitenten
Fraters Maristen
Fraters van Utrecht
Gezelschap van de Kruisvaarders van St. Jan
Congregatie van de Assumptionisten
Congregatie van de H. Geest
Dominicanen
Ongeschoeide Karmelieten
Lazaristen
Maristen
Minderbroeders Conventuelen
Kapucijnen
Kruisheren
Witte Paters/ Missionarissen van Afrika
Missionarissen van de H. Familie
Missionarissen van het Goddelijk Woord
Missionarissen van het H. Hart
Missionarissen van Mariannahill
Missionarissen Oblaten van Maria
Missionarissen van Scheut
Paters Montfortanen
Oblaten Franciscus van Sales
Passionisten
Paters van de HH. Harten
Congregatie van de Priesters van het H. Hart
Congregatie van de Redemptoristen
Salesianen van Don Bosco
Sociëteit Afrikaanse Missiën
Monialen Augustinessen
Augustinessen van Heemstede
Augustinessen van St. Monica
Benedictinessen Oosterhout
Benedictinessen van het H. Sacrament
Vereniging van Catechisten
Clarissen-Capucinessen

Clarissen-Coletinen
Dienaressen van Jezus Christus Priester
Dienaressen van het H. Sacrament
Dochters van Liefde
Zusters van de Choorstraat
Dochters van O.L. Vrouw
Dochters van O.L. Vrouw van het H. Hart
Dominicanessen van het Allerheiligst Sacrament
Dominicanessen van Bethanië
Dominicanessen van het St. Catharina Apostolaat
Dominicanessen van Neerbosch
Dominicanessen van Voorschoten
Dominicanessen van de H. Catharina van King Williams' Town
Dominicanessen van Mariadal
Franciscanessen van Aerdenhout
Franciscanessen 'Alles voor Allen'
Franciscanessen van St. Lucia
Franciscanessen van Bergen op Zoom
Franciscanessen van Charitas
Franciscanessen van Denekamp
Franciscanessen van Dongen
Franciscanessen van de H. Elisabeth
Franciscanessen van Etten
Franciscanessen van Heythuysen
Franciscanessen van de H. Josef
Franciscanessen van Mariadal
Franciscanessen van Oirschot
Franciscanessen Oudenbosch
Franciscanessen van Veghel
Julianazusters
Federatie Monialen van de Ongeschoeide Karmel
Kleine Zusters van de H. Joseph
Liefdezusters van de H. Carolus Borromeus
Medische Missiezusters
Missiezusters Franciscanessen van Asten
Missiezusters van het Kostbaar Bloed
Missiezusters O.L.Vrouw van Afrika
Passionistinnen
Penitenten van de Eenheid
Redemptoristinnen
Reguliere Kanunnikessen van de H. Augustinus
Reguliere Kanunnikessen van Windesheim
Reguliere Kanunnikessen van het H. Graf (Maarsen)
Zusters Reparatricen
Sociëteit van JMJ
Ursulinen van Bergen

Ursulinen van de Romeinse Unie
Vrouwen van Bethanië
Nederlandse Provincie van de Zusters van het arme Kind Jezus
Zusters van Barmhartigheid Geldrop
Zusters van Barmhartigheid Eindhoven
Zusters van de Gekruisigde Jezus
Zusters van de Goddelijke Verlosser
Zusters van de Goddelijke Voorzienigheid
Zusters van de Goede Herder
Zusters van het H. Hart
Zusters van de HH Harten
Zusters van St. Jozef
Zusters van Julie Postel
Zusters van Liefde Schijndel
Zusters van Liefde Tilburg
Zusters van O.L. Vrouw Amersfoort
Zusters van O.L. Vrouw Tegelen
Zusters van de Retraite
Zusters Congregatie van "De Voorzienigheid"

KNR
SNVR
SMB
SNPR
SBCN
Bijeen
Seculier Instituut Laetare
Seculier Instituut Nihil Carius Christo
Seculier Instituut Servitium Christi
Stichting Jan van Lith
Stichting Missie & Jongeren
Stichting Kloostertuinen
Franciscaans Milieuproject
Franciscaanse Samenwerking
Sectie Actieve Vrouwelijke Religieuzen Breda
Stichting Religieuzen tegen Vrouwenhandel
Kerkelijke Instelling Monialenverzorging Someren
Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede

BIJLAGE: TOEZICHTHOUDERS, BESTUURSLEDEN EN MEDEWERKERS

Stichting Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven

Participantenraad:

- p. Wim Flapper sdb, voorzitter (Salesianen van Don Bosco)
- br. Kees Gordijn, secretaris (Broeders van Maastricht)
- p. Kees Jongeneelen ofs (Oblaten van Franciscus van Sales)
- hr. Gerrit van Arendonk (namens Franciscanessen van de H. Elisabeth)
- mw. Marina van Dalen (namens Missiezusters van Onze Lieve Vrouw van Afrika)
- zr. Etta van Eijk (Zusters van Barmhartigheid Geldrop)
- hr. Hans van Westerlaak (namens Zusters van O.L. Vrouw, Amersfoort)
- p. Jan Wouters (Paters van de HH. Harten)

Bestuursleden:

- zr. Margriet van der Vliet, voorzitter
- mw. Lidy Verdegaal, secretaris
- hr. Frank Pijpers, penningmeester
- zr. Sara Böhmer
- hr. Ad Leys
- mw. Judith de Raat
- mw. Bernice Reintjens

Stichting Sint Aegten

Toezichthouder is het provinciaal bestuur van de Europese provincie van de Orde van het H. Kruis

Bestuursleden:

- p. Jan Peters sj, voorzitter
- p. Edgard Claes osc, secretaris
- hr. Jan Reinen, penningmeester
- p. Roger Janssen osc
- hr. Jos van Niftrik
- hr. Johan Oosterman

Medewerkers

- mw. Marga Arendsen (directeur)
- mw. Carli van den Berg (publieksdiensten, vrijwilligerscoördinator)
- mw. Adri de Bruin (huishoudelijke dienst, huismeester)
- hr. Guus van Gurp (archivaris)
- mw. Katinka Fikse-Omon (archivaris)

- mw. Mariet Jilisen (administratie)
- hr. Bart Jans (administrateur, huismeester)
- mw. Gaby Heusschen (collectiebeheer)
- mw. Marleen Reichgelt (collectiebeheer)
- mw. Susan Scherpenisse (archivaris)
- mw. Thea Wijnen (huishoudelijke dienst)

ACTIVITEITENOVERZICHT 2023-2027

<i>Onderdeel</i>	<i>Activiteit</i>	<i>Paragraaf</i>
Beheer onroerende goederen	Restauratie kloostermuren	3.4
	Verbetering doorgang west/noord	3.2
	Mogelijkheden onderzoeken voor de kloostertuin als groenmonument	3.3
	Energiescan laten updaten	3.5
	Ruimtegebruik westvleugel bezien	3.6
Beheer roerend erfgoed	Verbeteren zoekfunctie website	4.1, 5.3
	Oplossing zoeken voor opslag digitale bestanden	4.1
	Besluit over plaatsing nieuwe kasten in depot	4.2
	Overige ca. 15 archiefinventarissen online plaatsen	4.2
	Werkwijze ontwikkelen voor beheer <i>born-digital</i> archiefstukken	4.2
	Reeds gedigitaliseerde foto's online plaatsen	4.3
	Uit 15 archieven foto's selecteren, digitaliseren en online plaatsen	4.3
	Video's selecteren en digitaliseren	4.3
	Filmbeelden deels online plaatsen	4.3
	Catalogus geluidsmateriaal online plaatsen	4.3
	Boeken in studiezaal/depot selecteren en herplaatsen	4.4
	Liturgische boeken selecteren en beschrijven	4.4
	Werkwijze ontwikkelen voor bibliotheekmateriaal in archieven	4.4
	Bibliotheekcatalogus voorzien van trefwoorden en inhoudelijke beschrijvingen	4.4
	Digitale bestanden toevoegen aan aantal handschriften in bibliotheekcatalogus	4.4
	Conservering Frenswegencollectie	4.4
	Bijeenbrengen voorwerpen en verzamelen achtergrondverhalen	4.5
Catalogus voorwerpen voorzien van trefwoorden	4.5	
Publieksdiensten	Bestaande openstelling en publieksaanbod voortzetten	5

	Werkwijze ontwikkelen voor digitaliseren/online toegankelijk maken archiefstukken	5.3
	Presentatie kloosterdatabase verbeteren	5.3
	Informatie over collecties en over kloosterleven op website uitbreiden	5.3
	Semipermanente tentoonstelling ontwikkelen	5.4
	Kloosterkerk vaker openstellen	5.6
	Patroon ontwikkelen voor liturgische vieringen in de kloosterkerk	5.6
Organisatie	Werkwijze ontwikkelen voor digitale mappenstructuur, archief bijwerken	6.5
	Verdere mogelijkheden voor concrete samenwerking met KDC en BHIC onderzoeken	6.4
Communicatie	Communicatieplan bijwerken	7
	Beide websites vernieuwen	7.2
	Verzending digitale nieuwsbrief uitbreiden	7.3

BESTUURLIJKE SAMENVATTING

Hoofdstuk 2, doelstelling en doelgroepen:

De stichtingen Sint Aegten en Erfgoedcentrum Nederlands Kloosterleven hebben als gezamenlijk doel: het beheren en toegankelijk stellen van het erfgoed van ruim 100 orden en congregaties in Klooster Sint Agatha, het langst bewoonde klooster van Nederland. Klooster en erfgoedcollecties geven informatie over eeuwenlange religieuze, culturele en maatschappelijke activiteiten van kloosterlingen, in Nederland en in de missiegebieden. Doelgroepen van de activiteiten in Sint Agatha zijn enerzijds de direct betrokkenen en anderzijds verschillende groepen be- en onderzoekers.

Hoofdstuk 3, beheer onroerende goederen:

De tuin en gebouwdelen van Klooster Sint Agatha, een Rijksmonument, zijn in de afgelopen 20 jaren successievelijk gerenoveerd, gerestaureerd en herbestemd. In de komende vijf jaren wordt de restauratie van de kloostermuren voltooid, evenals de herbestemming van de sacristie. Voor de westvleugel zoeken we naar aanvullende gebruiksmogelijkheden, omdat het Erfgoedcentrum geleidelijk aan minder ruimte wil huren.

Het behoud van de kloosterlijke leefsfeer wordt bewust gethematiseerd, nu de vanzelfsprekendheid daarvan afneemt door de kwetsbaarheid van het Kruisherconvent. Voor de kloostertuin bekijken we of de status van groenmonument haalbaar/wenselijk is. We volgen de ontwikkelingen en mogelijkheden ten aanzien van verduurzaming van de energievoorziening.

Hoofdstuk 4, beheer roerend erfgoed:

Het overgrote deel van de erfgoedcollecties van de participanten van het Erfgoedcentrum is inmiddels naar Sint Agatha overgebracht. In de komende periode verwachten we op de meeste archieven nog aanvullingen en ook zal nog een aanzienlijk aantal voorwerpen binnenkomen. Een deel van de collecties wordt wellicht al afgesloten. Zodra er zicht is op de eindomvang van de collecties, worden in het depot stellingen bijgeplaatst; de maximale opslagcapaciteit van de depotruimte is 7.050 strekkende meters.

Het accent verschuift geleidelijk aan van het bijeenbrengen van het erfgoed naar verbetering van de (digitale) toegankelijkheid daarvan, en het beschikbaar stellen van bronnen in de studiezaal en de tentoonstelling.

Hoofdstuk 5, publieksdiensten:

De publieksactiviteiten van het Erfgoedcentrum zijn in de afgelopen beleidsperiode meer gestructureerd en het bestaande patroon van openstelling, rondleidingen en evenementen zal zoveel mogelijk worden gecontinueerd. Bij te maken keuzes wordt steeds de primaire doelstelling voor ogen gehouden: het beheren en toegankelijk stellen van kloosterlijk erfgoed. In plaats van wisseltentoonstellingen wordt een semipermanente expositie met bezienswaardigheden uit de eigen collecties ingericht. Dit doet recht aan de collecties en past beter bij de beschikbare arbeidstijd.

Hoofdstuk 6, organisatie:

De staf is in de afgelopen jaren verjongd en de taakverdeling is verbeterd. In de komende beleidsperiode wordt, mede met het oog op de pensionering van directeur en publieksmedewerker/vrijwilligerscoördinator over zes jaren, een visie ontwikkeld voor de samenstelling van de staf op langere termijn. Van meet af aan is gekozen voor een opzet waarbij voor het

Erfgoedcentrum geleidelijk aan minder arbeidsuren nodig/beschikbaar zijn. Dit vraagt om terughoudendheid bij het ontwikkelen van (nieuwe) activiteiten.

Hoofdstuk 7, communicatie:

De belangrijkste communicatiemiddelen zijn al jarenlang een interne en twee externe nieuwsbrieven, en de websites www.erfgoedkloosterleven.nl en www.kloostersintagatha.nl. Deze websites worden beide vernieuwd.

Hoofdstuk 8, financiën:

Met de verbouwing van de oost- en zuidvleugel van Klooster Sint Agatha is een kostendekkende exploitatie voor de onroerende goederen van het klooster voor langere termijn haalbaar geworden. Wat betreft de activiteiten van het Erfgoedcentrum werd bij de oprichting gekozen voor een financieringsconstructie tot 2035. De stichtingen blijven ook na 2035 verantwoordelijk voor het behoud en beheer van de in Sint Agatha ondergebrachte collecties, maar zullen het huidige kostenniveau niet kunnen continueren. In de toekomst zullen aanpassingen nodig zijn ten aanzien van het ruimtegebruik, de samenstelling van de staf, de activiteiten en de organisatiestructuren.

In de afgelopen jaren is door Stichting Erfgoedcentrum een aanvullend fonds bijeengebracht voor de periode na 2035. Het erfgoedbeheer door Stichting Sint Aegten is al eerder dan 2035 niet meer kostendekkend. In de komende beleidsperiode worden, in onder andere gesprekken met verwante organisaties en overheden, de mogelijkheden onderzocht voor het functioneren van het Erfgoedcentrum op lange termijn.